

BARKI KATALIN - CSUK CSABA

AZ ELTE SAVARIA EGYETEMI KÖZPONT KÖNYVTÁRÁNAK INNOVÁCIÓS ÚTJA

**a kezdetektől a Minősített Könyvtár címig és azon is túl:
a 60 éves jubileum margójára**

Katalin Barki: *The Path of Innovation at the Library of the ELTE Savaria University Center: from the Beginning to the Certified Library and Beyond: remarks to the 60th Anniversary*

The legal predecessor of the ELTE ULA Savaria Library and Archives began its operations in the academic year 1959/60. To commemorate the 60th anniversary, the author undertook a review of 40 years innovative development of the library. The study looks at institutional, organizational, infrastructural and service developments by decades, presenting the innovative solutions that made the library a model for college libraries, and entitled it to participate in national professional councils, in decision-making upon request from the ministry, and in supervision. Based on traditional services the library could build up a system of services supporting learning. A special chapter is devoted to the special collections of regional importance, the applications which were implemented autonomously or in wide cooperation connected with national projects. Public education appeared as a special target in the rich programme range of TÁMOP applications. The implementation of library automation in Szombathely from the ISIS database management system to the development of the Aleph integrated library system as well as its prominent role in user education, education and training was presented.

With the opening of its new building in 2006, the library was given up-to-date infrastructure which provided the facilities for services for which the library was awarded the title “Library of the Year” in 2007, and was the first to win this title among academic libraries. As a result of conscious and continuous quality improvement activities, it was also one of the first academic libraries awarded with the title “Qualified Library” in 2014.

The library has always been proud of its librarians’ broad competencies and innovative way of thinking, which has always enabled them to respond to new social challenges, and the changing needs of users by providing state-of-the-art service

Bevezetés

Jubileumi tanévet kezdett 2019 szeptemberében az Eötvös Loránd Tudományegyetem szombathelyi szervezeti egysége, a Savaria Egyetemi Központ. Jogelőd intézménye, a Szombathelyi Felsőfokú Tanítóképző Intézet 1959 szeptemberében kezdte meg első tanévet. A jubileumhoz a könyvtár is kapcsolódik, hiszen Majtényi Károlyné 1959. július 1-én kapott megbízást a könyvtár kialakítására, mely azóta is töretlenül fejlődött, és neve a szakmában ismertté és elismertté vált. E jeles alkalom készítette a szerzőt arra, hogy bepillantást nyújtson a 60 év könyvtári történetére, az innovációs fejlődésre, az elért eredményekre, a sikerekre, az elismerésekre. A visszatekintésre Katona Attila¹ *Szárnycsapat idő* című kötete és a szerző² által szerkesztett könyvtártörténeti online weblap szolgál alapul.

A könyvtár célja és küldetése

Az ELTE EKL Savaria Könyvtár és Levéltár – a Berzsényi Dániel Főiskola (továbbiakban BDF) Könyvtára jogutódként – a Dunántúl egyik legnagyobb felsőoktatási könyvtára. Nyilvános könyvtár, az információs esélyegyenlőség és a demokrácia helye. A tudásalapú társadalom alapintézményeként feladata, hogy mindenki számára szabadon, korlátozás nélkül biztosítsa a hozzáférést a dokumentumokhoz, az információkhoz, a magyar és az egyetemes kultúra kincseihez, továbbá támogassa az egész életen át tartó tanulást. Küldetését folyamatosan megújuló dokumentumállományával, a felhasználói igényeknek megfelelő szolgáltatásaival, fejlett infrastruktúrájával, könyvtárosai szakmai felkészültségével valósítja meg. Az információkultúra könyvtári alapjainak megismertetésével, a módszerek és az információkeresési technikák elsajátításával fontos szerepet tölt be az oktatásban, az önálló ismeretszerzés folyamatában.

A könyvtár feladata, hogy – az intézményben folyó oktatás és kutatás szakirodalmi háttereként – korlátozás nélkül biztosítsa a hozzáférést a szükséges dokumentumokhoz és információkhoz. Emellett nélkülözhetetlen erőforrásként van jelen a szűkebb (városi), a tágabb (megyei és az észak-dunántúli régió) környezetében az oktatott és kutatott tudományterületek információs forrásaként. Pedagógiai szakkönyvtári funkciók ellátásával regionálisan támogatja a közoktatás tevékenységét.

---

¹ KATONA (2010: 9–84).

² BARKI K.: *Könyvtártörténet*. <http://tudastar.nyme.hu/sekkonyvtar/konyvtartortenet> [Letöltés 2019.11.05.]

1. A tanteremkönyvtártól a Forrásközpontig

Az ELTE EKL Savaria Könyvtár és Levéltár, illetve legismertebb jogelődjének, a BDF Könyvtárának története egyidős az intézménnyel. Az 1958. évi 26. sz. törvényerejű rendelet alapján indulhatott el a felsőfokú tanítóképzés. Szombathely lett az egyetlen olyan város, ahol tanítóképzési, pedagógusképzési, és felsőoktatási előzmények nélkül hoztak létre felsőfokú tanítóképzőt. A hivatkozott jogszabály előírta a szükséges személyi és tárgyi feltételek megteremtését. Kellett egy épületegyüttes, amelyben elhelyezhetővé vált az új intézmény. Ez lett az 1930-ban Vass József népjóléti és Klebelsberg Kuno kultuszminiszter közbenjárásával megépült és átadott Faludi Ferenc Reál gimnázium épülete. Az egykori Horthy Miklós téri épület 1942-től hadikórház lett, melyet 1957-ben ürítettek ki és adtak vissza a városnak, s amelyben 1959-ben megkezdődhetett a felsőfokú tanítóképzés. Az 1958. decemberében napvilágot látott miniszteri végrehajtási utasítás alapján első lépésben a Kőszegen még működő középfokú leány-tanítóképzőt költöztették Szombathelyre. Az alapvető taneszközöket és a felszereléseket, többek között az 5071 kötetes ifjúsági és tanári kézikönyvtárat Kőszegről hozták át. Ezzel a Felsőfokú Tanítóképző Intézet megkezdte működését.

1.1. A Tanítóképző Intézethez könyvtár tartozik

A könyvtár az új intézet egyik legfontosabb bázisa volt. A művelődésügyi miniszter 187/1958. (M.K. 23.) M. M. számú utasítása a tanító- és óvónőképzés 1958. évi 26. számú törvényerejű rendelet végrehajtásáról a 3. §. (1) bekezdésben rendelkezett annak létrehozásáról. „A Tanítóképző Intézethez ... könyvtár ... tartozik.” A könyvtár kialakítására 1959. július 1-én Majtényi Károlyné kapott intézeti könyvtárosi kinevezést. Az ő feladata volt az oktatás, a tanulás könyvtári hátterének megteremtése. A dokumentumállomány alapját a régióban megszüntetett kőszegi és zalaegerszegi középfokú tanítóképzőktől örökölt kiadványok képezték. A gyűjtemény 1959. augusztus 29-én foglalhatta el helyét a mai „A” épület északi szárnya I. emeletének két szobájában, nyolc vaspolcon és két háromrészes szekrényben. Az első könyv 1959. augusztus 10-én került bejegyzésre a leltári nyilvántartásba. A könyvtárgépesítés kezdetét az 1961. februárjában kapott, könyvtári jelekkel kiegészített írógép jelentette.

A változó társadalmi igényeket figyelembe véve a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 24/1962. (VII. 14.) sz. rendeletében népművelő-könyvtáros szak létesítését rendelte el a szombathelyi és a debreceni tanítóképzőkben. Az újdonságot nem annyira a felsőfokú képzés, hanem a két szak párosítása jelentette. E képzési formában már akkor divatos szlogennek számított az élet-

hosszig tartó tanulás, 'a jó pap is holtig tanul' elv. Az élet 1972-ben kikényszerítette a népművelő-könyvtár szak megszüntetését, átalakítását és a szakpár szétválasztását. A népművelő-könyvtáros szakon 1979-ben végeztek az utolsó hallgatók.

A fent említettek a könyvtárban is új szervezési, tárgyi, személyi, tartalmi stb. feltételeket kívántak meg. A megnövekedett feladatok ellátására 1962-ben Gróf Ervin, majd az ő tanszékre történő távozásával 1963. szeptember 9-étől Tóth Gyuláné kapott könyvtárosi megbízást, aki 1964 nyaratól könyvtárvezetőként tevékenykedett 2002-ben történő nyugdíjba vonulásáig.

Az 1963/64. tanévben több új változás is történt. A tanító, valamint a népművelő-könyvtár szakosok könyvtári ellátása érdekében a tanév elején a könyvtár nagyobb helyiségbe költözött és részben új bútorozást kapott az „A” épület földszintjén. A kölcsönzés megkönnyítésére kölcsönzőkártyák készültek és a füzetes helyett az egykártyás kölcsönzés került bevezetésre. Ezzel párhuzamosan épült a raktári katalógus. A két fő könyvtáros létszám miatt hallgatókat kellett bevonni a kölcsönzés adminisztrációjába.

A könyvtár 1965/66. évi munkaterve a könyvtári feladatokon túl foglalkozott a raktári férőhelyek hiányával. A könyvvállomány és a könyvtárhasználat növekedésével újabb alapterület-bővítés vált szükségessé, amelyre 1966-ban kerülhetett sor az új kollégium épületének átadásával. Az újabb terekkel bővült, 210 m²-es alapterületen a raktár és az olvasóterem kialakításán túl nőtt a kölcsönzési tér is. A következő tanév már a szolgáltatásokban hozott újat. A kezdetektől gyűjtött, feldolgozott szakdolgozatoknak elkészült a cédulakatalógusa. Elkezdődött a Népművelési Propaganda Iroda által kiadott analitikus bibliográfia építése, amely az időszaki kiadványokban megjelenő irodalomtudományi cikkek keresését tette lehetővé. Ez a bibliográfia később bővült további kiadványok saját munkaerővel történt feldolgozásával.

Az 1970/71-es tanévtől a tanítóképző intézetek és a tanárképző főiskolák új tanterve előírta a szakirodalmi és könyvtárhasználati ismeretek oktatását a pedagógusjelöltek részére, mely a didaktika keretében kapott helyet. Szepesi Hajnal³ írása többször is hivatkozik a szombathelyi gyakorlatra. Tóth Gyuláné vezette a tanítószakos hallgatók Könyvtárhasználati ismeretek nevű tárgyának kiscsoportos gyakorlatait.

Az 1971-es év a szabályalkotás éve. A Szombathelyi Tanítóképző Intézet Szervezeti és Működési Szabályzatának 8. sz. mellékleteként elkészült Az intézeti könyvtár szabályzata.⁴

³ SZEPESI (1971: 28–32)..

⁴ *Az intézeti könyvtár szabályzata*. Szombathely, 1971. július 20. 8. lev.

1.2. A 70-es évek – a kihelyezett tagozattól a Berzsenyi Dániel Főiskola létrehozásáig

Az 1971/72-es tanév az intézmény történetében újabb fordulópontra jelentett. Szombathelyen újtárra indult a kétszakos általános iskolai tanárképzés. A változást részben a pedagógusképzés aránytalansága (a négy főiskola közül csak a pécsi volt a Dunántúlon), részben a meglévő pedagógushíány, valamint a művelődési minisztérium oktatáspolitikai törekvései indukálták. A fő képzési terület a matematika lett – építve a komplex matematikatanítási kísérletre –, a szakpár kiválasztását pedig részben az intézmény oktatási adottságai, részben a megyében jelentkező pedagógushíány határozták meg. Megkezdődött a matematika–testnevelés, a matematika–orosz, a matematika–rajz, valamint a matematika–ének–zene szakosok képzése. A változás másik okát a közművelődési törekvések korszerűsítése és új szerepe jelentette. Megszülettek a könyvtár–magyar, a könyvtár–matematika, a népművelés–ének, a népművelés–magyar szakpárok, amelyeket később újabbak követtek. A következő változást az 1972-ben átadott új, nyolcosztályos gyakorló iskola megépítése jelentette a Derkovits-lakótelepen.

A kihelyezett tagozat első éveit meghatározta, hogy az addigi szakcsoporti rendszert tanszéki struktúrává szervezték. Ezzel párhuzamosan történt a tanszéki könyvtárak fejlesztése. Az életbe léptetett új kerettantervek (1970, 1973) alapján módosult a tantárgystruktúra, szakirányok és speciálkollégiumok jöttek létre.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1974. évi 14. számú törvényerejű rendelete – a Szombathelyi Tanítóképző Intézet átszervezéséről, a Szombathelyi Tanárképző Főiskola létrehozásáról – 1974. szeptember 1-ével megteremtette az önálló főiskolát. Átalakult az intézmény, a hároméves tanítóképzés megmaradt, mellette egyre nagyobb hangsúllyal szerepelt a két tanár, valamint a közművelődés-tanár szakosok képzése, ez utóbbi, mint szombathelyi modell. A hetvenes évek közepén döntés született az intézmény teljes profilú képzésének megteremtéséről.

Az önálló Szombathelyi Tanárképző Főiskola létrehozásával az addigi legnagyobb mérvű tartalmi és létszámbeli fejlődés indulhatott meg. A könyvtárnak is a három képzési irány – általános iskolai szaktanárok, általános iskolai tanítók, közművelődési szakemberek – oktató, kutató munkájához kellett a feltételeket megteremtenie. Bővült az oktatói kar létszáma, növekedett az intézmény tudományos munkája, meghonosodtak a felsőoktatási módszerek.

A könyvtári feladatok sokasodásával, valamint a megnövekedett hallgatói létszám igényei miatt 1975 augusztusában bővítésre és felújításra⁵ került a könyvtár.

A főiskola könyvtárának fejlesztését, jelen és jövőbeni feladatait az 1976-ban megjelent, A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1976. évi 15. sz. törvényerejű rendelete a könyvtárakról⁶, illetve a hozzá kapcsolódó A Minisztertanács 17/1976. (V. 7.) sz. rendelet a könyvtárakról szóló 1976. évi 15. számú törvényerejű rendelet végrehajtásáról⁷ dokumentum határozta meg és hangolta egybe a magyar könyvtárügy egyéb területeivel.

Ezen rendeletek megerősítették, hogy a felsőoktatási könyvtárak intézményenként alkotnak hálózatot. A könyvtár két legnagyobb tagkönyvtára a gyakorló általános iskola könyvtára és a kollégiumi könyvtár. A tanszékeken az oktatók munkáját segítő, néhány száz kötetes kézikönyvtárak voltak megtalálhatók a legfontosabb általános és szaktájékoztató segédleteket foglalva magukba.

A hetvenes évek második felében számos újítás, fejlesztés ment végbe. 1977-ben megtörtént az Egyetemes Tizedes Osztályozás módosítása által megkövetelt katalógusrevízió, amely a gyakorlatban mintegy 50 000 katalóguskarton behasonlítását, javítását eredményezte. Ez év nyarán került sor a teljeskörű állományellenőrzésre. A revízió innovatív módon, számítógép segítségével és valamennyi munkatárs bevonásával történt. Az állományellenőrzésről Nagy László⁸ tájékoztató könyvtáros írt szakdolgozatot.

Nemzetközi jelenség volt, hogy az oktatási intézmények könyvtárai egyre inkább kibővült fogalomkörű könyvtárrá, médiatárrá váltak, és egyre több nemhagyományos ismerethordozót integráltak állományukba. E cél érdekében született meg a főiskola intézkedési terve a médiatárról, amely a Video-Gyártási Csoporton belül 1977 januárjában kezdte meg működését. Ebben az évben kezdődött el a főiskolán a mikrofilmek készítése is, amely a beszerezhetetlen szakirodalom hiányának csökkentését szolgálta.

A személyi lapos kölcsönzés helyett 1977. szeptember 1-től a könyvtár áttért a tasakos, színcsíkos kölcsönzésre, amely gyakorlat a számítógépes kölcsönzés bevezetéséig hatékonyan működött. Eredményeként a könyvek forgási

5 CSER KOVÁCS G. (csér) *Megszépült a könyvtár*. In: Vas népe, (1975 : aug. 31, [8]).

6 *A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1976. évi 15. sz. törvényerejű rendelete a könyvtárakról*. In: Magyar közlöny, (1976 : 45; 530-533).

7 *A Minisztertanács 17/1976. (V. 7.) sz. rendelet a könyvtárakról szóló 1976. évi 15. számú törvényerejű rendelet végrehajtásáról*. In: Magyar közlöny, (1976 : 45; 533-538).

8 NAGY (1977: 54).

sebessége felgyorsult, fegyelmezettebbé vált a kölcsönzési határidők betartása. Ez érvényes volt a folyóiratok kölcsönzésére is, ahol ugyanettől az időponttól a peremlyukkártyás⁹ nyilvántartás került bevezetésre.

A könyvek beszerzésének új módjaként 1978. január 1-től a könyvtár mint a pedagógia szakterület észak-dunántúli regionális könyvtára kötelezpéldány-szolgáltatásban részesült. Így bővült az állomány a pedagógia területén megjelent teljes szakirodalommal, beleértve a könyvárusi forgalomba nem került kiadványokat is. A tanítási segédletek kezdettől fogva fontos szerepet töltek be a könyvtár szolgáltatásában. Ez az állományrész tartalmazta valamennyi általános iskolai tankönyvet (1-8. osztály), módszertani segédletet, tanári kézikönyvet, főiskolai jegyzetet. 1978 nyarán került sor ezen állományrész revíziójára, illetve az addigi ideiglenes, rövid címléírások helyett a dokumentumok teljes feldolgozására, a mintegy 30 000 kötetes állományrésznek a könyvekhez hasonló mélységű feltárására a katalógusokat is beleértve. A közel 100 000 cédula sokszorosítását a *Vizigráf* nevű technikai eszközzel sikerült előállítani, amely eszközt a könyvtár a Robotron írógép megjelenéséig használt. A technika fejlődésének eredményeképp 1979 márciusától megkezdte működését az első nagyteljesítményű gyorsmásoló (APECO Bond Copier 300), amelyet kezdetben főként az ügyvitelben használtak a könyvtárosok.

A népművelő–könyvtár szak megszűnésekor a könyvtár megjelentette első kiadványát, a képzés időszakában (1962–1979) készült szakdolgozatok katalógusát, amelyet Tokaji Nagy Erzsébet¹⁰ tájékoztató könyvtáros szerkesztett.

Ezeztől az évektől kezdve Tóth Gyuláné, a könyvtár vezetője aktív tagja volt a Főiskolai Könyvtárvezetők Tanácsának, számos felkérést kapott szakmai anyagok készítésére, véleményezésére. Az 1979/80-as tanév beszámolójában újdonságként a Könyvtárvezetők Tanácsának munkájában való részvétel, a tudományos munkát támogató oktatói publikációs tevékenységről készült bibliográfia¹¹ jelent meg.

Az 1976-os könyvtári törvény végrehajtási utasítása szükségessé és indokoltá tette valamennyi könyvtártípus szervezeti és működési szabályzatának átdolgozását. A főiskola könyvtára még 1979-ben megkezdte a SzMSz¹² átdolgozását, amelyet a Művelődési Minisztérium könyvtári osztálya 1980-ban hagyott jóvá, s amely számos főiskolai könyvtár számára vált mintává.

Az évtized végére a 300 m²-es alapterületen működő könyvtár kicsinek bizonyult. Az olvasóterem túlszűfolt volt, amelyet tovább korlátoztak a tanév

9 MOLNÁR I., (1970: 68).

10 TOKAJI NAGY (1982: 308).

11 MOLNÁR Z., (1980: 57–70).

12 *A Szombathelyi Tanárképző Főiskola könyvtárának Szervezeti és Működési szabályzata. Szombathely, 1980.*

során a könyvtárban tartott tájékoztatási szemináriumi foglalkozások. Hasonlóan szűkös volt a feldolgozó munkaszoba is, amelynek kézikönyvtári állományát gyakorta használták a könyvtárszakos hallgatók. Félévenként mintegy 5-6 hallgató végezte gyakorlatát a könyvtárban a könyvtári munka számos területén.

Jelentős siker volt, hogy a katalógusok (raktári, betűrendes szerzői, cím-, szak- valamint a szakdolgozati) megbízhatóan tárták fel a könyvtár állományát, illetve jelentős segítséget nyújtottak az analitikus bibliográfiai és a társadalomtudományi katalógusok, melyek építéséről V. Molnár Zoltán¹³ jelentetett meg szakcikket.

1.3. A 80-as évek – fejlesztés új könyvtár építése nélkül

Az évtized meghatározó főiskolai fejlesztése, a természettudományos oktatási épület („C” épület) az 1983/84-es tanévre készült el. A 70-es évekre már elfogadták, hogy a főiskolává váló tanítóképzők neveket vegyenek fel, amelyre intézményünk esetében a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1983. évi 22. törvényerejű rendeletével nyílt lehetőség. Több javaslat közül a döntéshozók a Berzsényi Dániel név mellett döntöttek, s az ünnepélyes névadóra 1984. március 27-én került sor. A nyolcvanas évek közepére megszületett az átfogó jellegű új oktatási törvény, amely nagyobb belső szabadságot biztosított a főiskoláknak. A tizenkét tanszék mellé újabbak szerveződtek: 1983-tól az orosz-ból kiváló szlovén, valamint a fizika és a technika, illetve 1984-től a földrajz, a biológia és a kémia. A természettudományos szakok belépésével teljessé vált az általános iskolai tanári képzési kínálat, s a nyolcvanas évek végén a német (1989), az angol, az olasz és a francia (1990) szakokkal egészült ki. A választható szakkpárok száma folyamatosan bővült, 1983-ban még csak 21, öt évvel később már 27, 1990-ben 64, 1991-ben pedig számuk már 108-ra emelkedett. 1984-ben megtörtént a tanító- és a tanárszak integrálása. Az 1987-es új tanulmányi és vizsgaszabályzat már lehetővé tette „C” szakok felvételét, illetve megengedte az áthallgatás intézményét. A folyamatos mennyiségi növekedés örök küzdelmet jelentett a rendelkezésre álló szűkös erőforrásokkal. A megépített „C” épület enyhítette a terem gondokat, de meg nem oldotta.

Ez az évtized volt a főiskola életében a kulturális élet legpezsgőbb időszaka. A növekvő diáklétszámmal együtt nőtt az igényes kultúrafogyasztók száma, hangsúlyos volt a közösségépítés az ötnapos munkahét során. Az intézmény vezetőjét, Szalay Lászlót 1988 decemberében nyugdíjazták, utóda Iker János

¹³ MOLNÁR Z., (1981: 2; 75–76).

főigazgató-helyettes lett. Az intézmény újabb fejlődésnek indult. Az infrastruktúrafejlesztés részét képezte a főiskola udvarán megépített könyvtári kölcsönző (1989), a számítástechnikai központ kialakítása, a PC-labor megteremtése, az új sportcsarnok átadása (1991). A főiskola 1990-ben megszerezte a Berzsenyi Dániel téren az MSZMP épületét, az ún. „D” épületet, amely 2018 őszéig szolgálta az idegennyelv-szakosok képzését.

Az intézményfejlesztés eredményeképp folyamatosan nőtt a hallgatói létszám, ezáltal megnövekedtek a könyvtárhasználói igények. A nyolcvanas évek egyik fő jellemzője lett az innováció, amelyről Nagy Lászlónak,¹⁴ a könyvtár munkatársának is jelent meg írása a TMT-ben. A szakdolgozatok feltárására bevezetésre került a fénylyukkártyás rendszer, amellyel párhuzamosan folyt a tárgyszórendszer kialakítása. A könyvtárban folyó szakmai munka elismeréseként a Kulturális Minisztérium felkérésére a könyvtár vezetője elkészítette a főiskolai könyvtárak fejlesztési irányelveinek egyik részanyagát, amely a könyvtárak személyi ellátottságával, annak tervezésével foglalkozott. Még e tanévben dr. Tóth Gyuláné felkérést kapott a Kaposvári Tanítóképző Intézet-től, hogy végezzen helyzetelemzést a könyvtári szakkollégiumi képzés tárgyában.

A feltáró tevékenységben kiemelkedik a leíró katalógus átszerkesztése, amely 1988 nyarán kezdődött el az *MSZ 3401-81 A bibliográfiai tételek be-tűrendbe sorolásának szabályai*, illetve az *MSZ 3493-82 Bibliográfiai tételek besorolási szabályai* c. szabványok alapján. A változtatás célja az volt, hogy az olvasók az átszerkesztett katalógust szívesebben használják munkájuk során. A technikai változások sora a szakdolgozatok fénylyukkártyás feltárásának bevezetésével, továbbá a Robotron memóriás villanyírógép és a Rank Xerox másológép munkába állításával folytatódott. A számítógép megjelenésével lehetővé vált a Micro-ISIS alapú adatbázisok (MANCI, MPI, PRESSDOK) szolgáltatása.

Az évtized egy másik jellemzője a kapcsolatok bővítése országhatáron kívül és belül. Együttműködési szerződés aláírására került sor a Burgenlandi Magyar Kultúregyesülettel, melynek keretében feldolgozásra került az alsóőri könyvtár¹⁵ magyar nyelvű anyaga. Tulajdonosai lettünk Devecseri Gábor könyvtári hagyatékának csakúgy, mint 1985-ben Pungor Ernő akadémikus analitikai kémiai gyűjteményének, amely a könyveken kívül idegen nyelvű szakmai folyóiratokat tartalmazott. Az adományozó kívánságát szem előtt tartva a gyűjteményt a Magyar Kémikusok Egyesülete Vas Megyei Szervezetének tagjai is

¹⁴ NAGY L.(1982: 1–2; 1–8).

¹⁵ BARKI K. (1981: 150).

használhatták, s a dokumentumok bekerültek a könyvtárközi kölcsönzés útján az országos rendszerbe is.

A szakmai kapcsolatokban jelentős szerepet töltött be a Magyar Könyvtárosok Egyesülete. A Vas Megyei Szervezet elnökévé 1985-ben a tagság dr. Tóth Gyulánét választotta meg. Ugyanebben az évben alakult meg az MKE szervezetén belül az Iskolai Könyvtárosok Szekciója, amelynek elnökévé szintén a könyvtár igazgatóját választották. A szakmai szervezetekben való részvétel bizonyította a könyvtár helyét, rangját a magyar könyvtárügy egészében.

Az új szakok igényeinek kielégítését megcélozva és a könyvtárhasználók számának növekedésére számítva – új könyvtárárpület híján – 1984-ben megvalósult a könyvtár és az alatta lévő szint (klubhelyiség) összekapcsolása, melynek eredményeképp az alapterület 150 m²-rel nőtt. Az alsó szintre került a folyóiratolvasó mintegy 300 féle kurrens folyóirattal, valamint a szépirodalom és az általános művek szabadpolcos kölcsönzési tere. A felső szinten a tanítási segédletek állományrész a könyvállománnyal integrálva került elhelyezésre, hogy az olvasók számára könnyebb legyen a hozzáférés. 1988 szeptemberében sajátos helyzet alakult ki a könyvtár használatában: statikai problémák miatt a könyvtár 30 főben szabta meg az egy időben a könyvtárban tartózkodók számát. A zsúfoltság és a statikai túlterhelés megszüntetése érdekében még 1989-ben megépült a 414 m²-es könyvtári kölcsönző a „C” épülethez kapcsolódóan.

Az évtized fordulóján jelent meg dr. Tóth Gyula és dr. Tóthné Király Katalin *A pedagógusképző könyvtárak a felsőoktatási könyvtárak működéséről szóló útmutató tükrében* című vizsgálat eredményeként egy összefoglaló,¹⁶ amely egyfajta helyzetképet nyújtott az adott időszakról.

1.4. A 90-es évek dinamizmusának eredményei

Az 1991 nyarán kiírt főigazgatói pályázatot dr. Pusztay János nyerte el, aki egy lendületbe jövő és versenyképes főiskola irányítását vehette át. Megválasztásával új korszak kezdődött a főiskolán. Megfogalmazta az egyetemmé válást, mint célt. Az intézmény szerepéről regionálisan gondolkodott, az itt lévő szürkeállományt és humán erőforrást szeretne volna erőteljesebben megjeleníteni a szakmai és helyi nyilvánosság előtt. Megalapította a Savaria University Press Alapítványt, amely mára már országosan is elismert könyvkiadó. Fontosnak tartotta az országos és regionális szakmai bizottságokban való munkálkodást.

Új, nem tanári szakok jöttek létre, mint az egyházzene, a számítástechnika, a környezetvédelem, az uralisztika, az alkalmazott nyelvészet vagy a közmű-

16 TÓTH GY.-TÓTHNÉ KIRÁLY K. (1991: 2; 210–218).

velődés szakot felváltó művelődésszervező, majd 1999-től a kommunikáció. Az előzőek a kilencvenes évek végén kiegészültek a gazdálkodási képzés megindításával. Egyetemi szakok indultak, mint az uralisztika, az alkalmazott nyelvészet, a nemzetközi, illetve az Európa tanulmányok. A bővülő képzési profil miatt 2000-ben a főiskola nevéből töröltetett a *tanárképző* elnevezés.

1991-ben megalakult a Regionális Informatikai Központ, melynek egyik legfőbb partnere a könyvtár lett. X.25-ös végpont került bekötésre az olvasóterembe, ezáltal elérhetővé vált az internet. A főiskolai könyvtárak közül elsők között készült el 1996 júliusában a saját fejlesztésű weblap, amely megalapozta a könyvtár munkatársainak ez irányú tudását és annak folyamatos fejlesztését.

Az ISIS adatbázis-kezelővel 1991-ben megkezdődött a dokumentumok számítógépes feldolgozása a PC Lib egyfelhasználós rendszerben. Először az idegen nyelvű könyvek, majd a szakdolgozatok és az oktatók publikációs tevékenysége is számítógépre került. Hazai viszonylatban talán először egy adatbázisban voltak elérhetők a könyvtári és a különböző természettudományi adatbázisok, amelyek a későbbi konverziók folyamán koptak ki a közös rendszerből. A gyakorlati tapasztalatokra építve a könyvtár munkatársai az adatbázisépítéssel bekapcsolódtak könyvtárszakosok képzésébe. Pályázati tevékenység eredményeként 1994-ben megvalósult az Aleph integrált könyvtári rendszer beszerzése és üzembe állítása. Indulásként 14 ezer ISIS-ből áttöltött rekord konverziójával kezdődhetett meg a munka a feldolgozás területén és vált elérhetővé az OPAC a használók számára. 1995-ben a szerzeményezési modul, 1997-ben pedig a folyóiratmodul került használatba. 2003-tól, az Aleph grafikus verziójának bevezetésétől a teljes könyvtári munkafolyamat automatizált. Az integrált könyvtári rendszer bevezetésének két nagyon fontos szakmai eredménye volt. Egyfelől a könyvtárosok aktív fejlesztői lettek a rendszernek, másfelől a könyvtár munkatársa országosan is bekapcsolódott az egyes modulok oktatásába, ezáltal 17 intézményi kapcsolatot ápolva. A másik pozitív hatást a szombathelyi MARC műhely létrejötte jelentette, különös tekintettel a HUNMARC alkalmazására. Ennek folyománya volt részben szakmai előadások tartása, képzés megvalósítása, illetve a HUNMARC magyarországi bevezetése az Aleph integrált könyvtári rendszerbe. A gyakorlati tapasztalatok tették lehetővé hogy a könyvtár munkatársa megbízást kapott a MOKKA számára végzendő adatkonverziós tevékenységre. A műhelymunka eredményeként 1997-ben oktatási segédlet¹⁷ készült, 2003-ban pedig megtörtént annak online tananyagga¹⁸ fejlesztése.

¹⁷ BARKI K. (1997: 217).

¹⁸ BARKI K.-PREJCZER P. *Számítógépes katalogizálás : HUNMARC*. Szombathely, 2003 <https://mek.oszk.hu/05200/05287/html/> [Letöltés: 2019. 11. 06.]

Intenzív könyvtár- és gyűjteményfejlesztési időszak is volt ez az évtized. A nyelvi szakok oktatásának, tanulásának, kutatásának támogatására a „D” épületben Idegennyelvi Könyvtár jött létre. A szakmai munka elismeréseként regionális szerepkörű könyvtárak kaptak helyet intézményünkben: Osztrák Könyvtár (1992), Angoltanári Módszertani Továbbképző Központ és Könyvtár (1994), Környezeti Nevelési Szakkönyvtár (1995). Különgyűjteményként a főiskolára került a nyelvész, Hadrovics László könyvtára. Az intézmény átalakítása következtében a Médiatár szervezetileg is a könyvtárhoz kapcsolódott. Megkezdte működését az Európai Dokumentációs Központ Horváthné Varga Tímea vezetésével a Nemzetközi Tanulmányok égisze alatt, s amely indulásakor szakmailag, 2012-től pedig szervezetileg is a könyvtárhoz tartozott.

A könyvtárvezető és ezzel a könyvtárosok munkáját pályázatok és együttműködések határozták meg: FEFA, „Világbanki Projekt”, Soros Alapítvány, TEMPUS Közalapítvány, NKA, Felsőoktatási Könyvtárfejlesztési Pályázat stb. Mindezek a könyvtár számára hazai és nemzetközi tapasztalatok megszerzését biztosították, és jelentős infrastrukturális fejlesztést eredményeztek a meglévő helyzethez képest.

Az intézmény 1997-től felkerült a nyilvános könyvtárak jegyzékére is. A személyi fejlesztés elérte maximumát, a 23 főt. Jelentős vívmányként megkezdődött a szakirodalmi és könyvtárhasználati ismeretek oktatása az I. évfolyamos hallgatók számára tantervi követelményként, a könyvtárosok közreműködésével.

1992-ben könyvtári kiadványsorozat indult *Series Bibliothecae* címmel. Tóthné Király Katalin szerkesztésében két kötet jelent meg: Radó György költői, műfordítói, filológusi, szerkesztői munkásságának bibliográfiája, valamint Devecseri Gábor könyvtárának katalógusa.

Az intenzív mennyiségi növekedés eredményeképp 1998-ban elkészült az a Könyvtárfejlesztési terv, melyben a korábbi bővítésekkel szemben az új könyvtárárpület építése kapott kiemelt szerepet. Az alapterületet 2400 m²-ben célozta meg az intézmény, ám a terv megvalósulására 8 évet kellett várni.

1.5. A 21. század első két évtizede, a felsőoktatás átalakulása

Az évszázad elején az intézményvezetőknek nem csak a magas hallgatói létszámok teremtetten kihívásokkal kellett megküzdeniük, hanem a felsőoktatás átalakításának napi problémáival is, mint a kreditrendszer, az intézményfejlesztési tervek készítése, a bolognai folyamat, az akkreditáció megszervezése, a Neptun bevezetése. Az intézmény 2002-ben karosodott, új szervezeti struktúra jött létre, rektor kezdte meg működését. Ebben az átalakuló világban kezdett újra tárgyalásokba az intézmény vezetése egy lehetséges integrációról,

melynek eredményeként a Berzsenyi Dániel Főiskola három karával 2008-ban integrálódott a Nyugat-magyarországi Egyetembe (Nyme), létrejött a Savaria Egyetemi Központ az elnöki hivatal irányításával. A Bolyai János Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium közvetlenül Sopron irányítása alá került.

Eközben a század első évtizedében jelentős infrastrukturális fejlesztések valósultak meg Szombathelyen. A Berzsenyi téri felújított épületben folyt tovább a képzés, átadták a szombathelyiek számára is látogatható Európai Dokumentációs Központot. A főiskola tulajdonába került és pedagógiai funkciót kapott az „E” épület, itt jött létre a Pedagógiai Szolgáltató Központ. 2006 novemberében átadásra került PPP-konstrukcióban a Regionális Felsőoktatási Forrásközpont, ahol a Könyvtár és a Pedagógiai Szolgáltató Központ nyert kulturált elhelyezést 240 számítógépes munkahelyel.

A jelentősen megemelkedett hallgatói létszám, a használói igények változása, az elavult infrastruktúra, a hálózat elégtelensége sürgetővé tette a könyvtári fejlesztést. 2002-ben az Oktatási Minisztérium (továbbiakban OM) fórum keretében nyújtott lehetőséget arra, hogy tájékozódjon a felsőoktatási könyvtárak helyzetéről. Ennek eredményeképp a felsőoktatási intézmények pályázatot nyújthattak be könyvtáraik fejlesztésére, amelyben a BDF könyvtára is nagyot álmodott. A könyvtár 2003-ban megélte eddigi legeredményesebb fejlesztését, amikor 30 millió OM támogatással megújulhattak a szolgáltatások, az infrastruktúra, a hálózat, a bútorzat, és elérhetővé vált az Aleph könyvtári rendszer grafikus verziója. A fejlesztéseknek és a megnövekedett hallgatói létszámnak köszönhetően jelentősen emelkedett a könyvtár használata, így mindinkább előtérbe került a széttagoltan működő könyvtárnak egy új épületbe történő áttelepítése, ahogy az a 2001-es intézkedési tervbe be is került. A megvalósítás csak pályázati forrásból volt lehetséges, várni kellett a megfelelő pillanatra.

Mindezen feltételek mellett a könyvtár tovább folytatta menetelését a szolgáltatások fejlesztésében, az együttműködések kiterjesztésében. A Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár felkérésére projektmenedzseri feladatvállalással közösen valósult meg az alsóöri (Unterwart) könyvtár Dobis/Libis adatbázisának kialakítása, a dokumentum-feldolgozás megkezdése. A könyvtár szakmailag és humán erőforrással támogatta a Bolyai Gyakorló Iskola Könyvtárának áttérését a Szikla DOS-os verziójáról a grafikusra, megtörtént a dokumentumok vonalkóddal való ellátása összekötve az állományrevízióval. A Könyvtár- és Információtudományi Tanszék által elnyert pályázat lehetőséget biztosított két képzés (Számítógépes katalogizálás HUNMARC formátumban; A feldolgozó munka folyamata számítógépes környezetben) akkreditálására és megvalósítására.

A Miskolci Egyetem felhívására 2002-ben az elsők között jelentkeztünk a MATARKA adatbázis közös teherviselésen alapuló kialakítására, az adat-

bázis építésére, mely elismert országos szolgáltatássá nőtte ki magát. Még ez évben a könyvtár javaslatára, a hallgatók támogatásával tanácsülési döntés született a szakdolgozatok elektronikus formában történő benyújtásáról azok megőrzése és archiválása céljából. Az első szakdolgozatok beérkezéséig SharePoint dokumentumkezelő került kialakításra azok tárolásához és jogszertű szolgáltatásához. E témában számos intézmény fordult a könyvtárhoz tanácsokért, tapasztalatokért, megvalósult a szombathelyi modell, ami egy TÁMOP pályázatnak köszönhetően 2013-ban tovább bővült a Plágiumkereső szolgáltatással. A könyvtár munkatársa konkrét tapasztalatok alapján hasonlította össze a SZTAKI, illetve más országok plágiumkeresőjét, melynek eredményeképp választotta a könyvtár az Ephorus, később Turnitin szolgáltatását. 2013 óta sajnos nem sikerült elérni a szolgáltatás országos kiterjesztésének megvalósítását, vélhetően forrás hiányában.

Az Aleph grafikus verziójának bevezetése (2003) után a feldolgozás formátuma a HUNMARC adatcsere formátum, illetve annak tartalomjelölői lettek. Utolsóként a kölcsönzési modul került bevezetésre. Ezt követően egy újabb, az oktatás támogatására kifejlesztett modul, a KURZUS (digitális tananyag) került bevonásra az oktatásba, elsőként a nagy létszámú művelődésszervező szak számára. Csak ebben a formában volt mód arra, hogy mindenki egyenlő eséllyel férjen hozzá a kijelölt tananyag elektronikus változatához. A modul magyarországi megismerését, hasznosíthatóságát Szombathely segítette elő. A Könyvtár- és Információtudományi Tanszékkel való együttműködést erősítette az Aleph rendszerben létrehozott Demo oktatási adatbázis, amely esetenként oktatással is párosult a könyvtárosok részéről.

Miközben a tartalomszolgáltatások fejlődtek, újak jöttek létre, a tervezett könyvtár építéséhez a kivitelezés egy lehetséges megoldásaként a HEFOP pályázat mutatkozott. Ezért 2003 nyarán tervpályázat kiírására került sor, amelyre 18 pályamű érkezett be. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium, illetve a főiskola képviselőiből és a helyi építészekből álló grémium Puhl Antal és Dajka Péter munkáját értékelte I. helyezteként. A pályázat benyújtására a *Felsőoktatási intézmények infrastruktúráis feltételeinek javítása* című HEFOP/2004/4.1.2. 1. pályázati komponens: Tanulást szolgáló közösségi terek (Regionális forrásközpont) létrehozása, felújítása, akadálymentesítés keretében került sor. A főiskola pályázata az utolsó szűrőn esett ki. A megvalósításra új lehetőséget kellett találni, ez volt a PPP-beruházás 2005-ben. Az újratervezés során számos szakmai anyag készült a könyvtárosok által az igények közvetítésére. A PPP-beruházás konkrét céljaként az alábbiak fogalmazódtak meg: a Berzsenyi Dániel Főiskola könyvtárának építése a főiskola „B” és „C” épületeinek átalakításával létrehozott hallgatói közösségi térben a meglévő informatikai infrastruktúra rekonstrukciójával, illetve jelentős bővítésével. Egyúttal egységes építészeti

térben kerüljön kialakításra a Regionális Felsőoktatási Forrásközpont, benne a könyvtárral.

A központ egyidejűleg tudja biztosítani:

- a hallgatói közösségi terek kialakítását, mely egyaránt szolgálja az oktatást, a kulturális és a közösségi tevékenységeket;
- az információs technológia térhódításával a könyvtár megváltozott funkciójú szolgáltatásait, a szolgáltatás tereinek és humánerőforrásának egy épületbe integrálását, az önálló, a csoportos és közösségi tanulói terek megtöbbszörözését;
- az új tanulási technikák – e-learning, távoktatás/-tanulás – fejlesztését, megvalósítását, nemzetközi projektek lebonyolítását, az eredmények tesztelését, közkinccsé tételét, laboratóriumok létrehozását, a fejlesztést, a kutatást, valamint az új tananyagok létrehozását;
- a hallgatói lét emberközpontú, élethosszig tartó tanulásra felkészítő, esztétikus környezetének megteremtését.

A Forrásközpont átadására 2006. november 15-én került sor, amikor is beköltöztetésre került az addig, az intézmény különböző épületeiben elhelyezett valamennyi könyvtári egység az Idegennyelvi Könyvtár kivételével. 2006-ban a könyvtár bővülését segítette a megszüntetett Vas Megyei Pedagógiai Intézet Könyvtárának állománya és szolgáltatásai. A könyvtár a három szinten történő zavartalan működtetés és a belső információs csatorna megújítása érdekében blog formájában kialakította a Vezetői Információs Rendszerét. A 2006-os könyvtárfejlesztés eredményeképp az új infrastrukturális környezetre, a megújuló, korszerű szolgáltatásokra, a használói elégedettségre alapozva a könyvtár – a felsőoktatási könyvtárak közül elsőként – nyújtotta be pályázatát 2007-ben az „Év könyvtára” címre, s amelyet jelentős használói támogatással el is nyert.

Természetesen sokáig csodájára jártak az új könyvtárnak, hiszen modern térkialakításával, zöld-sárga, meleg színeivel, bútorzatával mindenki tetszését elnyerte. A megújult épületben a korszerű szolgáltatásokkal párhuzamosan a munkatársak a könyvtári információkeresés technikájának oktatása mellett részt vettek az informatikus könyvtáros szakos hallgatók mentorálásában, egyéb tárgyak oktatásában. Továbbberősödött az együttműködési készség a pályázati és szakmai tevékenységekben (Leonardo da Vinci-projekt, TEMPUS, Kultúra-Élmény, NKA, NKÖM stb. pályázatok). 2007-ben a korszerű könyvtári infrastruktúrára építve indította útjára a KIT egyik oktatója a *Digitális erőd* információkereső játékát, amely számos könyvtár érdeklődését felkel-

tette. A program jó gyakorlatként bekerült az OFI TÁMOP-3.2.4 pályázati projektjébe. A játék könnyített változata az évente ismétlődő Kutatók éjszakáján vált szélesebb körben elérhetővé az iskolák, a családok, a város lakói számára.

A Berzsényi Dániel Főiskola Könyvtára egy ilyen innovatív időszak után, az egyetemi integráció folyamányaként 2008. január 1-től a Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ Könyvtáraként a NymE közgyűteményi hálózatának meghatározó tagkönyvtára lett. Az intézményhez tartozó gyakorló iskola könyvtára kezdetben letéti, majd tagkönyvtárként működött 2008. december 31-ig, ettől kezdve az iskola fenntartója a Nyugat-magyarországi Egyetem lett. Az egyetemi könyvtárral az együttműködés főként az EISZ szolgáltatás, valamint az MTMT építése kapcsán teljesedett ki. Az MTMT építésével párhuzamosan lezárásra került a könyvtári katalógus Publikációs adatbázisának építése. Az intézményről szóló irodalom további gyűjtésére, tárolására a weboldalon kialakított adatbázis szolgált.

Az innováció továbbra is jellemző volt a könyvtárra, amelyet több pályázat is motivált. A 2009-ben megjelenő Nagy Kul-Túra pályázat, illetve a 2009-ben és 2011-ben benyújtott TAMOP pályázatok koordinálása is Szombathelyen történt a Regionális Pedagógiai és Szolgáltató Központ háttértámogatásával. Ezek keretében további innovációs projektek valósultak meg. Részletesen lásd a pályázatokat tárgyaló fejezetben.

A forráshiányos együttműködés időszakában többször is a humánerőforrás leépítésére került sor. A 2017 elejére 10 főre csökkent létszámmal, a meglévő szolgáltatásokkal és infrastruktúrával történt meg az újabb integráció az Eötvös Loránd Tudományegyetemmel. A Savaria Egyetemi Központ elvesztette jog- és szerepkörét, így a szolgáltató egységek betagozódtak az egyetemi szervezetekbe. A Savaria Egyetemi Központban működő könyvtár így lett az ELTE Egyetemi Könyvtárának tagkönyvtára.

2. Az intézmény meghatározó gyűjteményei

Az intézmény folyamatos fejlődése során újabb és újabb könyvtári egységek alakultak a használói igények alapján, regionális szerepkörű könyvtárak kerültek az intézménybe és különgyűjtemények jöttek létre, melyek tovább erősítették a könyvtár nyilvános voltát, a használói kör kiszélesítését.

2.1. Az Idegennyelvi Könyvtár

A rendszerváltás időszaka a felsőoktatásban is változásokat indított el. Az MSZMP Vas Megyei Bizottsága Berzsényi téri épületének oktatási célokra történő megszerzése megteremtette az új nyelvi képzések (német, angol, majd

az olasz, francia és uralisztika) személyi, tárgyi és jogi feltételeit. A nyelvi szakokkal tovább bővültek a tanárképzés választható szakpárjai. E tanszékek megteremtésével a főiskolán nagymérvű fejlesztés indult el világbanki, Phare, Tempus és egyéb más támogatással.

A „D” épületben (Berzsényi tér 2.) megindult idegen nyelvi képzéssel párhuzamosan már 1990 szeptemberében felvetődött a tanulást, az oktatást, a kutatást szolgáló könyvtári háttér megteremtésének, az idegen nyelvi könyvtár létesítésének igénye. Első lépésként a főiskola vezetése 2,2 millió forint egyszeri támogatást biztosított a gyűjtemény megalapozásához. A feldolgozott német nyelvű dokumentumok decemberben a „D” épület északi szárnyának földszinti termében kaptak helyet, itt indult el a szolgáltatás napi négy órában. Az épület II. emeletén lévő, az MSZMP-hez tartozó pártarchívum kiköltöztetésével lehetővé vált 96 m²-en az Idegennyelvi olvasóterem kialakítása.

Dr. Szalay Lajos, a Német Nyelv- és Irodalom Tanszék vezetője kapcsolatainak köszönhetően Szombathelyen, az Idegennyelvi Könyvtárban kapott helyet Magyarország negyedik Osztrák Könyvtára, melynek ünnepélyes átadására 1992. május 4-én került sor. Az angol nyelvi képzés támogatására – főként pályázatokból – folyamatosan gyarapodott a könyvtár. 1994 januárjában Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság (OMFB) pályázat útján 5,5 millió Ft-os támogatás szolgálta az Idegennyelvi Könyvtár állományának gyarapítását.

Jelentős fejlesztést eredményezett, amikor 1993-ban megkezdte működését Gömöri Mária vezetésével a Berzsényi Dániel Főiskola, a British Council, az Egyesült Királyság oktatási és kulturális kapcsolatok fejlesztését szolgáló nemzetközi szervezete, valamint a Vas Megyei Pedagógiai Intézet közös alapítású intézménye az Angoltanári Módszertani Központ és Könyvtár. A bővülés hatására a könyvtár igazgatója ismét tervezett, a II. emeleten, a könyvtári folyosón a tantermek válaszfalainak kibontásával kialakult a bővített, új könyvtári tér, amely 1994. február 1-től 2018 őszéig, a „C” épület Forrásközpontba költöztetéséig biztosította a szolgáltatásokat.

Az Idegennyelvi Könyvtár kezdetektől fogva nyilvánosan működött. Az egyetem hallgatóin, oktatóin és kutatóin kívül kiszolgálta a régió érdeklődő használóit a több mint 50.000 kötetes gyűjteményével. Meghatározó nyelvek az angol, a német, a francia, az olasz, de hozzáférhetőek orosz, horvát és szlovén nyelvű dokumentumok is. A könyvtárban valamennyi dokumentumtípus megtalálható a könyvektől a folyóiratokon át az audiovizuális dokumentumokon keresztül az elektronikussig bezárólag. Gyűjteménybe szervezésük, feltárásuk, visszakereshetőségük biztosítása inspirálta a könyvtárat a számítógépesítés korai (1991) bevezetésére. Az Idegennyelvi Könyvtár 2018 nyarán a Forrásközpont II. emeletén, önálló térben kapott elhelyezést.

2.2. *A Médiatár*

A főiskolán a hetvenes években mind az oktatásban, mind a kutatásban fontos szerepet töltött be az oktatástechnika felhasználása. A szombathelyi intézmény hazai és nemzetközi elismertségét a tanító-, a közművelődési és a tanárképzésben alkalmazott korszerű technika vívta ki. A vezetés, élén Szalay László főigazgatóval, felismerte, hogy a magas színvonalú oktatás nem képzelhető el a korszerű eszközök és a technikai rendszerek ismerete és alkalmazása nélkül. Gyakran tartottak nemzetközi (UNESCO) vagy hazai konferenciákat, amelyek a technikának az oktatásban való alkalmazását mutatták be.

Az 1974 őszén megszervezett Oktatástechnológiai Csoport feladata volt az „Oktatástechnológia” tárgy bevezetése, amely során részben az eszközök kezelését, részben pedig az információhordozók tervezését és készítését gyakoroltatták. A képzés eredményesebbé tétele érdekében a pedagógusképző intézmények között elsőként jött létre az audiovizuális főiskolai centrum. Ennek tevékenységi körébe tartozott a hallgatói tanítási gyakorlatok felvétele, ezek továbbítása a gyakorló iskolából a főiskola épületébe, a mikrotanítások rögzítése és megőrzése, az MTV adások felvétele, archiválása tanításhoz, szükség szerint ezek közvetítése a tantermekbe.

A főiskola egyik erőssége az „Oktatás technikai eszközei” majd az „Oktatástechnológia” nevű tárgy korai bevezetése volt, amely az Oktatástechnológiai Csoporthoz kapcsolódott. Ezen belül hozták létre a Médiatárat, amely a csoport munkájának támogatását, majd az elkészült és a vásárolt produktumok szolgáltatását biztosította az „A” épület II. emeletének egy kis szobájában. Az 1974 szeptemberében létrehozott Médiatár első főállású alkalmazottjaként került a főiskolára Somogyi Ilona. A Médiatár kezdő állományának alapját azok a nem hagyományos dokumentumok képezték, amelyeket a TANÉRT és a Diafilmgyártó Vállalat szállított: diafilmek, keretes diák, hangosított diák, hangszalagok, S8 mm-es filmek, 16 mm-es filmek. 1975-ben az „A” épület 45-ös terem mögötti pedagógiai labort átalakították, itt kapott helyet a videostúdió, mellette az üveglakkal leválasztott helyiségben a videomagnók és a Médiatár. Folyamatosan épült ki az összeköttetés a főiskola néhány tantermével (25-ös, 67-es, 31-es, klub stb.), az itt elhelyezett tv-készülékekre igény szerint videofelvételeket (tanítási órák, mikrotanítások, rögzített TV-adások) lehetett bejátszani a zártláncú televízió segítségével. A helyi felvételek főként a Gyakorló Iskolában kialakított két stúdiótanteremben készültek, melyekhez üvegfallal leválasztott megfigyelő helyiség tartozott. Itt folyt a hallgatók hospitálása, miközben a tanítási órákat a két terem közötti stúdióban videoszalagra rögzítették. A bemutató órákat akár élő egyenes adásban is lehetett sugározni a főiskola

épületébe. A Médiatár állománya folyamatosan gyarapodott a videoszalagokra rögzített órafelvételekkel, televíziós adásokkal.

Az állomány bővülésével igény keletkezett az AV-dokumentumok visszakeresésére. Nehézséget jelentett, hogy a nem hagyományos dokumentumok feldolgozásához ekkor még nem létezett szabvány. A bibliográfiai leírás módjának és formájának kidolgozását a médiatáros, valamint a Könyvtár tanszék vezetője, dr. Tóth Gyula és a könyvtár vezetője, dr. Tóth Gyuláné vállalta magára. A használhatóság megkönnyítése érdekében a feltárás a legmélyebb részletességgel történt, pl. diasorozatoknál képenként, hangfelvételeknél művenként. A feldolgozó munka eredményeként raktári-leltári katalógus, integrált betűrendes és szakkatalógus készült. A feldolgozott dokumentumok a következők voltak: fotó, írásvetítő transzparens, diafilm, keretes dia, hangos dia, hangszalag, hangkazetta, hanglemez, 16 mm-es film, 8 mm-es film, egyéni oktatógépi program, kollektív oktatógépi program, oktatócsomag, videoszalag; később a videokazetták megjelenésével: U-matic kazetta, VHS kazetta. A Médiatár a főiskolai oktatáshoz kapcsolódó információhordozókat, valamint az általános, illetve középiskolai oktatásban, közművelődési tevékenységekben felhasználható anyagokat gyűjtötte:

- tanítási órák felvételeit, hallgatói mikrotanításokat, népművelési gyakorlatok felvételeit;
- a stúdióban készült oktatófilmeket, szerkesztett videofelvételeket;
- tv-adások rögzítéseit (iskolatelevíziós adásokat).

A médiatárosi feladatok mellett technikai jellegű feladatokat is el kellett látni:

- lejátszási igények feljegyzését, egyeztetést, felvételek bejátszását a tantermekbe;
- televíziós adások rögzítését;
- operatőrként résztvett a felvételek készítésében;
- 8 és 16 mm-es filmek vetítését órákon.

A médiatáros 1979-ben szerzett könyvtáros diplomáját kiegészítendő, az OSZK KMK által szervezett egyéves tanfolyamának (*Nem hagyományos dokumentumok a könyvtárakban*) elvégzése, a tanfolyamon szerzett új ismeretek és az időközben megjelent új szabványok (*ISBD/NBM – A nem-könyv anyagok nemzetközi szabványos bibliográfiai leírása, Hangfelvételek bibliográfiai leírása, Állóképek bibliográfiai leírása* stb.) nagy segítséget jelentettek a további munkában. A meglévő katalógustételek már nem kerültek módosításra, de a későbbiekben a bibliográfiai leírások már az új szabványok szerint készültek. 1980-ban elkészült a Médiatár első nyomtatott katalógusa.

A Commodore 64-es számítógép intézménybe kerülésével 1989-ben Pálvölgyi Mihály, Tokaji Nagy Erzsébet és a stúdió informatikusa társaságában Farkasné Somogyi Ilona is ellátogatott az Országos Oktatástechnikai Központba, ahol tanulmányozták az ottani Médiatár MICRO-ISIS adatbázis-kezelő rendszerét. Ez alapján kerültek kialakításra a helyi Médiatár első számítógépes adatbázisai, a HANG, a VIDEO és a KÉP adatbázisok (visszamenőleg feldolgozva a teljes állományt). Az adatbázis építése még sok szakmai kívánnivalót hagyott maga után, de a hagyományos cédulakatalógushoz képest ez szinte forradalmasította a tájékoztatást.

A videostúdió fejlesztése, terjeszkedése miatt (ekkor már ők látták el a Regionális Stúdió feladatait is) a Médiatárnak át kellett költöznie az „A” épület III. emeletére, a tetőtérbe. A költözés a szolgáltatás tekintetében is változást hozott. A tantermi bejátszások teljesen megszűntek. Folytatódott a tv-adások rögzítése. Jelentős volt a másolatkészítés: oktatói, hallgatói igények alapján az oktatáshoz szükséges video- és hangfelvételek másolása, az ének-zene szakos hallgatók kötelező zenehallgatási anyagának másolása (félévente hallgatónként 10 óra anyag), a tanító szakos hallgatók kötelező zenehallgatási anyagának másolása stb. Továbbra is jelentős volt a helyben használat. A hanglemezek kivételével a teljes állomány kölcsönözhető volt.

1994-ben a médiatári adatbázisok (ISIS) konvertálással átkerültek az Aleph integrált könyvtári rendszerbe. A hangfelvételek bibliográfiai leírásai a szabványnak megfelelően javításra kerültek. A videofelvételek feldolgozása továbbra is teljes részletességgel történt, ún. snittlistás feldolgozással, így könnyűvé vált a visszakeresés, ha az oktatáshoz, vagy a stúdió részére adott témájú filmrészleteket kellett biztosítani. 1997-ben a Médiatár egyik munkatársát oktatói státuszba helyezték át. A zavartalan működés érdekében dr. Gál László főigazgató a Médiatárat szervezetileg ekkor helyezte át a könyvtárhoz. Mivel a könyvtár maga is helyhiánnyal küzdött, a teljes integráció még mindig nem volt lehetséges az ezredfordulón, helyileg a Médiatár maradt a padlástérben. Az Oktatástechnológiai Csoport megszűnésével és kiköltözésével beépítésre került az előtér, a fotólabor átadásával ideális helyet kaptak a lejátszó berendezések. 2005-ben a Médiatár előtérében kapott helyet a kialakított Tankönyvcentrum, csakúgy, mint a könyvtár tankönyvgyűjteménye a könyvtárépítés ideiglenes helyen történő működése idején. Ettől kezdve a médiatáros a kiadók-tól érkező tankönyvek és egyéb kiadványok feldolgozásában is részt vállalt. Az átmeneti időszak után, 2006-ban a Forrásközpont új épületének elkészültevel költözött a Médiatár is, végre megvalósult a teljes könyvtári integráció.

2.3. Az Európai Dokumentációs Központ

Az Európai Dokumentációs Központok létrehozásáról az Európai Gazdasági Közösség 1963-ban határozott azzal a céllal, hogy ezen információs és dokumentációs létesítmények gyűjtsék és rendszerezék az Európai Közösségek hivatalos kiadványait, illetve gyors és szakszerű tájékoztatással segítsék a felsőoktatásban folyó integrációs képzést, valamint a tudományos kutatást. Az Európai Bizottság elsősorban olyan felsőoktatási intézmények és kutató-intézetek mellett engedélyezte az Európai Dokumentációs Központok (EDK) létrejöttét, ahol azt a képzés, illetve a kutatás indokolta.

Magyarországon az első Európai Dokumentációs Központ 1988-ban jött létre az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán. Szombathelyen az 1990-es évek elejétől indultak kurzusok és kutatási programok, melyek a kelet-közép-európai átmenetek és az európai integráció kapcsolatával foglalkoztak. 1994-ben megalakult a kőszegi Európa Ház Egyesület; maga az épület pedig 1996-tól minden nyáron helyet adott a Nemzetközi Nyári Egyetemnek. 1997-ben a főiskola benyújtotta az Európa-tanulmányok megnevezést viselő egyetemi szak megalapítására vonatkozó kérelmét, szeptember 1-én pedig létrehozta az önálló egységként működő Európai Dokumentációs Központot az európai stúdiumok támogatására. A központ fő feladata volt, hogy elősegítse a főiskola, illetve Szombathely város polgárainak oktató, képző és továbbképző, valamint tudományos kutató és gyakorlati munkáját. Ez magában foglalta mindazokat a könyvtári feladatokat, amelyek az érdeklődő közönség szakirodalommal és szakirodalmi tájékoztatással való ellátására irányultak. Ugyancsak 1997-ben nyert az intézmény egy Phare CBC pályázatot, amelynek célja az Európa-tanulmányok Intézet és az Európai Dokumentációs Központ épületének átalakítása volt. 1999. szeptember 16-án volt a Dokumentációs Központ új épületének megnyitója a „D” épülethez kapcsolódóan. A 450 m²-es helyiséget a Makovecz-tanítvány, Ekler Dezső építész tervei alapján alakították át rendkívüli leleménnyel, részben Phare, részben a helyi önkormányzat támogatásával.

Szombathelyen a hagyományos értelemben vett Európai Dokumentációs Központ státus megtoldásra került egy integrációs szakkönyvtár funkcióval. Ezzel az EU-ból származó dokumentumokon túl induláskor mintegy ezer kötet könyv is segítette az érdeklődő használók információs igényeinek kielégítését. Az EDK 2012-től szervezetileg a könyvtárhoz került, a szolgáltatások jelenleg a Forrásközpontban vehetők igénybe.

2.4. Könyvtári hagyatékok

Devecseri Gábor költő hagyatékának elhelyezéséről 1980 novemberében kezdődtek el az első tárgyalások Szalay László főigazgató, dr. Tóth Gyuláné könyvtárigazgató és Devecseriné Huszár Klára részvételével. 1982-ben Devecseri Gábor költő özvegye, Huszár Klára kinyilvánította azt a szándékát, hogy a költő könyvtárának modern irodalmat tartalmazó részét a főiskola könyvtárának adományozza. Még az év március 22-én a Devecseri Gábor emlékünnepe keretében megtörtént 500 kötet átadása, és a tanári tanácskozában biztosított méltó elhelyezésével együtt az alapító okirat hitelesítése. 1984-ben Devecseriné Huszár Klára – az anyag együttes megőrzése céljából – szándéknyilatkozatot tett, hogy az igen értékes antik anyagot is a főiskola könyvtárára hagyományozza. 1987. március 27-én a költő özvegye nagyszabású, irodalmi-zenei műsor kíséretében felavatta a könyvtárat. A Benke Éva és Németh István által szerkesztett műsorhoz jól illeszkedett a régi jóbarát, Lakatos István, a kiváló Vergilius-fordító és Láng Gusztáv irodalomtörténész előadása.

A könyvtár állománya 3482 kötet, s egyedülálló a gyűjteménynek az a része, amely a klasszikus görög-latin irodalmat, de különösen a Homérosz kiadásokat foglalja magába a 15. századtól napjainkig. A könyvtár egy kurrens állománya az özvegy használatában maradt, amelyet az örökös megtartott. A hagyaték a SEK Tanácstermében, nagyrészt üveges, zárt szekrényben került elhelyezésre. A dokumentumok kérésre az olvasóteremben helyben használhatók. A könyvtár egésze az online katalógusban, azon belül önálló adatbázisban is visszakereshető. A teljes feldolgozott állomány nyomtatott katalógus formában is megjelent a könyvtár *Series Bibliothecae* sorozatában. A kiadványhoz olyan mutatók készültek, mint a személy- és helynévmutató, a kiadók és nyomdák mutatója, a possessorok mutatója, a Devecseri Gábornak illetve a Devecseriné Huszár Klárának dedikált példányok mutatója.

1996-ban páratlan értékű könyvállománnyal gazdagodott a főiskola: dr. Hadrovics László akadémikus a Szlav Filológiai Tanszéknek adományozta teljes szakkönyv- és folyóirat-gyűjteményét. Az állomány számos szlavisztikával, germanisztikával, romanisztikával és általános nyelvészettel foglalkozó tudományos könyvet, szótárt (pl. a Horvát Akadémia 23 kötetes nagyszótárát), szakfolyóiratot tartalmaz. A könyvtárat ünnepélyes keretek között 1997. május 7-én adták át a főiskola „D” épületének III. emeletén a Szlav Filológiai Tanszéken. A több mint 1900 kötetes könyvtárat az akadémikus eredeti bútoraival rendezték be. 2019 januárjától a szolgáltatás a Forrásközpont II. emeletén vehető igénybe. Az állományról a főiskola könyvtárának online katalógusában lehet tájékozódni. A gyűjtemény csak helyben használható.

Pungor Ernő akadémikus 1986. szeptember 9-én (két évvel a természettudományi szakok indítása után) meglátogatta a BDTF könyvtárát, megtekintette a Devecseri Könyvtár elhelyezését. A látogatás eredményeként októberben már feljegyzés készült a Pungor Ernő Analitikai Kémiai Könyvtár alapító okiratának elkészítéséről. Az értékes gyűjtemény életre hívása óta (1986) intenzív módon áll a főiskola és kémiaoktatás szolgálatában. A Professzor úr a róla elnevezett könyvtár fejlesztéséről haláláig személyesen gondoskodott, a főiskolát alma materének tartotta, mert a főépületben, a Faludi Ferenc Gimnáziumban végezte tanulmányait. A jelentős részben folyóiratokból, kisebb részben könyvekből álló gyűjtemény használata helyben lehetséges, de könyvtárközi kérésre elektronikusan megküldjük a kért folyóiratcikkeket. A dokumentumok visszakereshetősége az online katalógusban biztosított.

Különgyűjtemények

2.4.1. Pedagógiai Múzeum

A könyvtári állományon belül elsőként megszervezett különgyűjtemény a Pedagógiai Múzeum, amelynek alapját még az 1960-as években rakta le a könyvtár. Az eredeti szándék szerint a gyűjtemény az 1868–1948 között kiadott elemi iskolai tankönyveket, vezér- és segédkönyveket, továbbá a tanítóképzésben használt dokumentumokat foglalta volna magában. A gyűjtés időhatára később módosult, s mára már a Ratio Educationis kiadásától napjainkig gyűjti a fent jelzett szakirodalmat. A módosítás oka a sűrűn változó tantervek és az azokat követő változások. Alapelv, hogy minden neveléstörténeti szempontból érdekes/értékes, a köznapi gyakorlatban azonban már nem használatos kiadványból 1-2 példány archiválásra kerüljön. A gyűjtemény nagysága mintegy 2000 kötet, amely helyben használható, a könyvtári online katalógusban visszakereshető.

2.4.2. Osztrák Könyvtár

Az Idegennyelvi Könyvtár kialakításával regionális szerepkörű könyvtárak befogadása vált lehetővé, amelyeknek Szombathelyre telepítése egyben megtisztelő is volt az intézmény számára. Elsőként a szombathelyi Osztrák Könyvtár¹⁹ – az Osztrák Köztársaság értékes ajándékeként – Dr. Alois Mock osztrák külügyminiszter nyitotta meg 1992. május 4-én. Az osztrák könyvtárak

¹⁹ NAGYVÁRADI E. (2008: 379–387).

jellemzően felsőoktatási könyvtárakban kerültek elhelyezésre Magyarország öt városában (Budapest, Debrecen, Szeged, Pécs, Szombathely). A könyvtár több mint 6000 kötetes könyvállományával kölcsönző könyvtárként működik, s mint ilyen, nyitva áll az egyetem hallgatói, oktatói, kutatói, de a város civil polgárai előtt is. Az osztrák kultúra közvetítőjeként rendezvények, felolvasóestek, koncertek, kiállítások, könyvbemutatók, filmvetítések, workshopok megrendezésére nyújt lehetőséget. Az együttműködés keretében az Osztrák Könyvtár külföldi kapcsolatokat, közös projekteket, színes programokat nyújt az egyetem polgárai számára. A könyvtár állományának folyamatos bővítésével, a frissen megjelenő szép- és szakirodalmi háttér hozzáférhetőségének biztosításával segíti a hallgatók tanulmányait, az oktatók munkáját, tudományos kutatásait. A régióban fontos szerep jut a könyvtárnak, ezt bizonyítja a számos osztrák témájú, illetve vonatkozású diplomamunka és tudományos tanulmány megszületése. A folyamatosan gyarapított gyűjtemény az egyetemi könyvtár német nyelvű anyagával egybeosztva áll a használók rendelkezésére, különgyűjtemény jellegére a rózsaszín színcsík utal. A dokumentumok visszakereshetőségét az online katalógus biztosítja. Az Osztrák Köztársaság Külügyminisztériuma az Osztrák Könyvtár működtetéséhez évenkénti egyhónapos ösztöndíjat is kínál, melyet az oktatók, illetve könyvtárosok kutatásaik kiszélesítéséhez, az osztrák kortárs művészetek megismeréséhez, kulturális, tudományos kapcsolataik ápolásához vehetnek igénybe Bécsben. A könyvtár munkatársai külön adatbázisban gyűjtik az osztrák témájú, illetve vonatkozású német és magyar nyelvű diplomamunkákat, tudományos cikkeket, valamint tanulmányokat. A könyvtári együttműködés fontos része a folyamatos kapcsolattartás Bécsben az Osztrák Külügyminisztériummal, az Osztrák Irodalmi Társasággal, valamint a budapesti székhelyű Osztrák Kulturális Fórummal.

2.4.3. Az Angoltanítási Információs Központ és Könyvtártól a Regionális Angoltanári Módszertani Központ és Könyvtárig

1991. december 20-án írt alá egyezményt a British Council részéről dr. J. D. Grote, az angol követség kulturális attaséja és dr. Pusztay János, a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola főigazgatója arról, hogy az angol szakos tanárok oktatási és információs központja kezdje meg működését Szombathelyen. A British Council az angol kultúra népszerűsítéséért, az angol nyelv tanításának hatékonyabbá tételéért tevékenykedik a világ számos pontján. Magyarországon a budapesti és a miskolci után a szombathelyi lett a harmadik működő központ, amelynek feladata volt az ország nyugat-dunántúli régiójának ellátása. További átadott könyvtárak szolgáltattak még Debrecenben, Szegeden, Pécsen. A különgyűjtemény nem egyszerűen kézikönyvtár lett, hanem friss új-

ságokkal, hanganyagokkal, videókkal, az egyes tudományok szakkönyveivel információs és tanácsadói szolgáltatást nyújtott a régióban már működő és a leendő angoltanároknak. A szombathelyi központ hármass vállalkozásként: a British Council, a megye és a főiskola sikeres együttműködésével jött létre. Az utóbbi kettő a szolgáltatáshoz és az üzemeltetéshez biztosított tárgyi és személyi feltételeket. Az információs központ az Idegennyelvi Könyvtár átalakítási munkálatai után 1994 februárjában kezdte meg működését a főiskola D épületében Szűcsné Gömöri Mária menedzserigazgató vezetésével. 2006-ban megszűnt az egyik támogató intézmény, a Vas Megyei Pedagógiai Intézet, amelynek egyik jogutód intézménye a Regionális Pedagógiai Szolgáltató Központ lett. A British Council 2009-ig anyagilag is támogatta a könyvtár gyarapítását, melynek állománya közel 4500 kötet. A támogatás ugyanekkor lezárult, az állomány az egyetemi könyvtár angol nyelvű anyagával egybeosztva áll továbbra is a használók rendelkezésére, különgyűjtemény jellegére a sárga színcsík utal. A dokumentumok jelentős része kölcsönözhető, visszakereshetőségét az online katalógus biztosítja.

2.4.4. Tankönyvcentrum

A gyűjtemények létrehozását a Tanárképzők Szövetsége Szak módszertani Szakosztálya és a kiadók határozták el tankönyvek széleskörű megismertetésének céljából. A centrum Szombathelyre kerülését, a könyvtárban való elhelyezését Kővári Istvánné, az akkori Technika Tanszék vezetője kezdeményezte. A helyben használható állomány 2005-ben a Médiatár előterében került elhelyezésre, ahol egyúttal szak módszertani órák tartására, tankönyvi adatbázisok online elérésére is lehetőség nyílt. Fontos színtere volt az oktatásmódszertan könyvtári támogatásának. A Forrásközpont megépítésével a Médiatárral együtt a Tankönyvcentrum is az új épületbe került és állománya integrálódott a Vas Megyei Pedagógiai Intézet tankönyvállományával. A könyvtár elérése az I. emeleten kialakított Tankönyvcentrumban lehetséges, ahol mintegy 10 fős szemináriumai csoportfoglalkozásra is van lehetőség. A kölcsönözhető gyűjteményről tájékozódni a főiskola könyvtárának online katalógusában lehet.

3. Pályázati tevékenység

Szinte minden időszakra jellemző volt a forráshiány, amely hol az infrastruktúra, hol a dokumentumállomány, hol a szolgáltatások vagy a személyzet fejlesztését akadályozta. Ezért vált nagyon fontossá könyvtáraink életében az 1980-as évek második felében elindult, és az 1990-es évektől kiteljesedett pályázati tevékenység. A pályázatok során a főiskolai könyvtárak jellemzően

a második, harmadik körben kaptak támogatást, s a támogatás mértéke is mindig kevesebb volt, mint amennyi a megvalósítandó célokhoz szükséges lett volna, miközben a használók számára ugyanolyan lehetőségeket kellett (volna) biztosítaniuk, mint más (pl. egyetemi) könyvtáraknak.

3.1. Infrastruktúrafejlesztési pályázatok

A könyvtár első pályázata 1986-ban készült a Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola pályázatához kapcsolódóan, amelyet az Akadémiai Közlöny 1986. évi 11. számában megjelent felhívásra nyújtott be az intézmény. A pályázat kiírója az Országos Tudományos Kutatási Alap (OTKA) volt. A főiskola, illetve könyvtára az MM-MTA kezdeményezte szakirodalmi tájékoztatási rendszert előkészítő közös programban kívánt részt venni. E közös program célkitűzése az interdiszciplináris szakirodalmi információs számítógépes hálózat kiépítése és üzemeltetése. A hálózat alapeszköze egy nagy IBM gép volt az MTA SZTA-KI-ban, amelyhez három megamini VAX középgep csatlakozott. Ezek közül egy az Országos Széchényi Könyvtárba a nemzeti könyvtári szolgáltatásokra, egy az MTA Könyvtárába, mint az ország legjelentősebb interdiszciplináris szakirodalmi adatbázisának központjába, a harmadik pedig az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum kezelésébe került. E három középgephez 50 IBM mikroszámítógépet kívántak csatlakoztatni. A közös program működőképességéhez megfelelően installált telefonhálózatra is szükség volt. A pályázatban a főiskola, benne a könyvtár kinyilvánította együttműködési és bekapcsolódási szándékát a számítógépes szakirodalmi tájékoztatási rendszerbe.

Az OTKA informatikai infrastruktúra-pályázatára benyújtott pályamunkát a bíráló bizottság támogatásra érdemesnek minősítette. A fenti előzmények után a könyvtárunk 1989-ben csatlakozott az IIF programhoz, ezzel megteremtette a főiskola kapcsolódását az országos számítógépes hálózathoz.

Intézményünk, és benne a könyvtár 1991-ben lehetőséget kapott egy nemzetközi projektben (TEMPUS –JEP) való részvételre, amelyhez a megkérés az Imperial College of Science and Technology (London) könyvtárosától, Czigány Magdától érkezett. A cél az információs technológia demonstrálása és oktatása magyarországi könyvtárosok és könyvtárhasználók részére a LIV-NET / Olympos Műhold segítségével lett volna, de a projekt nem kapott támogatást.

Könyvtárunk 1992-ben intézményi (Gazdasági és Infrastruktúra Bizottság által kiírt) pályázatra nyújtotta be infrastruktúrafejlesztési igényét. A pályázati felhívás egyik része FEFA keretből beszerzett számítógépekre terjedt ki, melynek célja az egyes szervezeti egységek információs infrastruktúrájának fejlesztése volt. Ekkor a könyvtár 5 db IBM AT (286-os) számítógéppel, Epson és

Citizen printerrel rendelkezett, ezért ebben a témában 2 db új, nagyobb teljesítményű és 6 db számítógépet kért ügyviteli munkára. A beérkezett nagyszámú igényt figyelembe véve a bizottság 1 db IBM AT-386-os számítógépet juttatott a könyvtárnak. A pályázat másik része műszerek és számítástechnikai kiegészítő eszközök beszerzését szolgálta. A bizottság nagyteljesítményű másoló beállítását tudta támogatni a forráslehetőségeket meghaladó igények miatt.

A következő infrastruktúrafejlesztési pályázat 1993 májusában készült a FEFA 3. fordulójára, amely főként az integrált könyvtári rendszer beszerzését, azaz a munkafolyamatok gépesítését célozta meg mintegy 18 millió Ft értékben. A pályázat azonban nem kapott támogatást, bár ezen időszakban már 24 féle belső (ISIS) adatbázis épült a főiskolán. 1993 novemberében a BDTF Könyvtára az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság Mecenatúra kiírására nyújtotta be igényét az integrált könyvtári rendszer bevezetéséhez szükséges szoftver és hardver feltételek megteremtésére, amelynek megvalósításához az 5 440 ezer Ft támogatás mellé az intézmény 2 500 ezer Ft önrészt biztosított. A fejlesztés eredményeképp 1994. április 15-én került sor a szerződés megkötésére az Aleph-lite database licence megvásárlásához. Megtörtént a meglévő számítógépek alaplapcseréje és memóriabővítése, majd 5 db számítógép vásárlása. Az integrált könyvtári rendszer bevezetésével 1994. június 29-én könyvtárunk bejelentette az Osztott Katalógizálási Rendszerhez (OSZKÁR) való csatlakozási szándékát.

A FEFA felsőoktatás-fejlesztési pályázatának IV. fordulójában, *Integrált könyvtári rendszerfejlesztés az oktatás- és képzéskorszerűsítés szolgálatában* címmel benyújtott pályázat befogadásának dátuma 1994. június 30., a megpályázott összeg 15130 ezer Ft volt, fő céljaként pedig az Aleph könyvtári rendszer kiterjesztése valamennyi könyvtári munkaterületre foglalmazódott meg. E pályázatban szerepelt a szoftver limit nélküli verziójának beszerzése, újabb munkaállomások bővítése és egyéb kiegészítő eszközök vásárlása, mint vonalkódleolvasó, gyorsmásoló, nyomtató, továbbá külső szaktanácsadás és tapasztalatcsere is. A bíráló bizottság jelentős túligénylés miatt a pályázatot nem fogadta el annak ellenére, hogy a beküldött anyag célkitűzése és megfogalmazása a többlépcsős szakmai véleményezési rendszerben jó bírálatot kapott.

A szolgáltatások bővülése és a CD-ROM-okon hozzáférhető adatbázisok iránti igény növekedése miatt a könyvtár 1995 márciusában az NKA-hoz nyújtott be pályázatot infrastruktúrafejlesztésre, amely 5 db multimédiás számítógép és 2 db nyomtató beszerzését célozta meg 1500 ezer Ft értékben. A bíráló bizottság a pályázatot nem támogatta.

1996 szeptemberében újabb FEFA pályázati lehetőség nyílt *Felsőoktatási szoftverbeszerzés* címen, amelyben könyvtárunk az Aleph rendszerhez kapcsolódó, az online keresést támogató Aleph-www szervert kívánta megvásárolni,

de a pályázat nem nyert támogatást. Ugyancsak 1996 végén írt ki pályázatot az Alapítvány a Magyar Felsőoktatásért és Kutatásért, amelyre intézményenként 5 pályázatot lehetett beadni. A könyvtár *Olvasói/felhasználói helyek bővítése a számítógépes katalógusok, multimédia és internet eléréshez* címmel nyújtotta be részpályázatát 1 millió Ft értékben, öt multimédiás PC beszerzésére. A főiskola 8 részpályázatából 5, köztük a könyvtáré is elutasításra került. Így a hardverfejlesztés továbbra is megoldatlan maradt.

A FEFA 1997. évi pályázatán a könyvtár ismét önálló alprogrammal indult, *Az Aleph integrált könyvtári rendszer infrastruktúrájának fejlesztése* címmel. Az igényelt támogatás összege 8050 ezer Ft volt, melyben kiemelten SUN szerver, 10 db PC szerepelt egyebek között. A részprogram 5000 ezer Ft támogatást kapott, amelyből megvalósult az Aleph szoftvert működtető UNIX szerver beszerzése.

A könyvtár 1998 márciusában ismételten benyújtotta pályázatát *Eszközbeszerzés online információ keresés olvasói helyeinek bővítéséhez (OPAC elérés növelése)* címmel. A rendelkezésre álló 51,5 millió Ft pályázati keretre beérkező 795,935 millió forintos támogatási igény miatt a főiskola pályázata ismételten elutasításra került.

Az információhoz és a dokumentumokhoz való szabad hozzáférést a kulturális tárca hároméves fejlesztési terve a *Koncepció az országos könyvtári, múzeumi, levéltári és közművelődési információs hálózat fejlesztésére az információs társadalomban* című telematikai fejlesztési koncepció határozta meg. A hozzá kapcsolódó pályázatokat a minisztérium 1998-tól írta ki, évente más-más könyvtári körnek. Intézményünk 1999 márciusában nyújtotta be pályázatát a kiírt témák közül az elsőre: A közgyűjtemények és közművelődési intézmények telematikai infrastruktúrájának fejlesztése (internetcsatlakozás kiépítése; meglévő internetcsatlakozás bővítése; lokális hálózat építése, integrált könyvtári rendszer kialakítása). Az első témában 424 pályázat érkezett. A Berzsényi Dániel Főiskola Könyvtára 1500 ezer pályázati támogatást nyert az igényelt 10200 ezer Ft-tal szemben. A fejlesztés így gyors, átütő sikert nem hozhatott. A könyvtár pályázati témája: Az Aleph integrált könyvtári rendszer fejlesztése és működtetése a kölcsönzési modul bevezetéséhez, valamint közös katalogizálásban (OSZKÁR) való részvételhez. Szükségessé vált az Aleph könyvtári rendszer limitált (120 ezres rekordállomány) verziójának cseréje limit nélkülire. A kölcsönzési modul bevezetése hardverfejlesztés nélkül nem volt lehetséges. A WebOpac alkalmazása a külső és belső felhasználók számának növekedését eredményezhette volna. Új PC-k beállítását igényelte az 1998/99. tanév I. éves hallgatói számára bevezetett használatképzéshez szükséges gyakorló helyek biztosítása. Az elnyert összeg azonban mindösszesen az Aleph integrált könyvtári rendszer grafikus verziójának első részletére volt elegendő. Forráshiány miatt a hiányzó összeget a fenntartó biztosítani nem tudta.

A könyvtár 1998-ban a Felsőoktatási Pályázatok Irodája Programfinanszírozási Pályázat címre nyújtotta be újabb igényét a *Technikai fejlesztés a pedagógusjelöltek információkezelési gyakorlatához* címmel. A szolgáltatások körébe sorolt használóképzés fontosságát támogatva a főiskola vezetése kötelezővé kívánta tenni az I. évfolyamos hallgatók körében a szellemi munka technikájának elsajátítását. Az ehhez szükséges infrastrukturális feltételek megteremtését célozta meg a fenti pályázat, amelyet forráshiányra hivatkozva elutasítottak. A 2000 áprilisában benyújtott újabb pályázat, amely lényegében az előző évi megismétlése volt, nem nyert támogatást. Így az infrastruktúra nem követte a tartalomfejlesztésben elért eredmények hatékony közvetítését.

Máder Béla, a Szegedi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtára főigazgatója 2001-ben *Információs és kommunikációs technológiák kutatási, fejlesztési és innovációs irányai*²⁰ című dolgozatában nyilvánossá tette, hogy a könyvtárak bizonyos mértékig kutató-fejlesztő, innovációs tevékenységet folytatnak, ezért fontos, hogy a kutatás-fejlesztés és az innováció támogatását szolgáló állami források elnyerésére is pályázhassanak. Még ez évben újabb, az infrastruktúra fejlesztését szolgáló pályázat került kiírásra célzottan az egyházi, a főiskolai és a városi könyvtárak, – amelyek a 64/1999. (IV. 28.) Korm. rendelet alapján szerepelnek a nyilvános könyvtárak jegyzékében – számára. A pályázatok három témában lehetett benyújtani, melyek közül főiskolai könyvtárként az alábbi választottuk: Számítástechnikai infrastruktúra fejlesztése (internet-csatlakozás, lokális hálózat, számítástechnikai eszközök, könyvtári szoftver), fenntartva az előző évi pályázati célokat, hangsúlyosan kiemelve a hardver-fejlesztést. A benyújtott 5 500 ezer Ft-os pályázat 700 ezer forintos pályázati támogatásban részesült, amelyből mindösszesen 5 db PC-t sikerült bővíteni. Ugyanezen célokért benyújtott további pályázatunk 2002-ben sem nyert támogatást.

Az infrastruktúra fejlesztésének a könyvtár szempontjából meghatározó állomása volt az NIIF (Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Iroda) nyilvános pályázata 2002-ben. A pályázat célja a műszaki, természettudományi és informatikai képzés informatikai fejlesztése és az Elektronikus Információs szolgáltatás (EISZ) hallgatói könyvtári férőhelyeinek megvalósítása. A beérkezett 35 pályázatból a megbízott kuratórium javaslata alapján az oktatási miniszter 28-at támogatott. Az Informatikai Központtal közösen benyújtott pályázat bruttó 18 589 742 Ft támogatást nyújtott, amelyből a könyvtár 1 db IBMxSeries 220 szerverhez és a hallgatói labor kialakításához 10 db számítógéphez jutott. Ez volt könyvtárunk második, valóban komoly, felsőoktatási könyvtárhoz méltó fejlesztése.

20 MÁDER B. (2001: 9–10; 364–374).

A könyvtár adott infrastruktúrájához kapcsolódó legnagyobb méretű pályázatát 2003-ban nyújtotta be az Oktatási Minisztériumhoz mintegy 80 millió Ft értékben. A 30 milliós támogatásból elsőként az Ethernet hálózatot cseréltük le UTP-re. A hardverfejlesztés részben a könyvtárosi munkaállomások, részben a használati gépek cseréjét, részben a TFT monitorok beszerzését jelentette. Emellett a könyvtár vásárolt egy nagyteljestményű másolót, az oktatáshoz szükséges projektort, egy médiaszerkesztőt, és megújításra került a Médiatár eszközparkja is. Megvalósult a szoftverfejlesztés, amelynek köszönhetően az Aleph300-as, karakteres verzióját lecserélhettük az Aleph500-as, grafikus verzióra. A szoftver limit nélküli verziójához 22 munkaállomás, 20 WebOpac, és Z39.50 szerver csatlakozott. A fejlesztés eredményeképp bevezetésre került az Aleph integrált könyvtári rendszer utolsó modulja, a kölcsönzés.

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma meghívásos pályázatán, a könyvtári alapfeladatokon túli szolgáltatások támogatásán 2003-ban 500 ezer Ft juttatásban részesültünk. A könyvtárközi kölcsönzés hardverfeltételeit 1 PC-vel és 1 multifunkcionális nyomtatóval sikerült bővíteni.

A fentiek bizonyítják, hogy egy főiskolai könyvtárnak szorgos pályázati tevékenységgel is nehéz volt infrastruktúrájának fejlesztése, megújítása. A forráshiány miatt számos esetben került elutasításra pályázat, miközben törekedtünk a tartalomfejlesztés kiszélesítésére.

3.2. Állományfejlesztési pályázatok

A dokumentumállomány fejlesztésére először 1993-ban nyílt könyvtárunknak lehetősége pályázat útján. Az OTKA könyvtárak számára hirdette meg az egy-szeri rendkívüli támogatást, amelynek során idegen nyelvű könyvekkel és CD-ROM-okkal bővült az állomány 400.000 Ft értékben.

A Soros Alapítvány Közoktatás-fejlesztési Programja 1995-ben indult, amelyen belül környezeti nevelési báziskönyvtárak létrehozásáról, valamint ezen alapuló dokumentációs rendszer működéséről hoztak döntést. A fenti célok működtetésére az alapítvány a Kulturális Innovációs Alapítvány Könyvtárával kötött szerződést. A megállapodás magyar és idegen nyelvű könyvbeszerzésekről, számítógépes feldolgozásról, a környezeti nevelés irodalmának annotált szétsugárzásáról szólt. A program elgondolása szerint Magyarország 4 régiójában hasonló könyvtár támogatását indították el, s a felkértek között volt a nyíregyházi, a szegedi, a szombathelyi (BDTF) és a pécsi egyetemi könyvtár. A részprogram kuratóriuma arra kérte e könyvtárakat, hogy legyenek a környezeti nevelés szakirodalmának gyűjtő és bemutató tárai. Az állomány gyarapítását a Soros Alapítvány támogatta, melynek összege az első évben 250 .000 Ft volt. Ezt követően 200.000 Ft-os évi támogatásra nyújtottunk be sikeres pályázatot 2000-rel bezárólag.

Ugyancsak a Soros Alapítvány írt ki pályázatot 1996 szeptemberében a megyei, városi, főiskolai és főiskolai kari könyvtárak részére összehangolt beszerzés támogatására. A pályázat benyújtásához együttműködési megállapodást kötött a Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, a Vas Megyei Pedagógiai Intézet Könyvtára és a BDTF Könyvtára. A kért összeg 500.00 Ft volt, a támogatást pedig 480 913 Ft-ban állapították meg.

A Művelődési és Köznevelési Minisztérium, majd később az Oktatási Minisztérium 1997-ben hirdette meg első ízben a Felsőoktatási Könyvtártámogatási pályázatát. A felsőoktatásról szóló (többször módosított) 1993. évi LXXX. Törvény 9/D. § (3) bekezdésében és a 7/1997. (II. 13.) MKM rendeletben foglaltak alapján az oktatási miniszter évente többletforrásokat biztosított a felsőoktatási könyvtárak számára, a hallgatók és oktatók szakirodalommal (hagyományos formában vagy elektronikus hordozón megjelenő szakkönyvekkel, folyóiratokkal) történő jobb ellátása érdekében. A 2006-ig évente megjelenő kiírásra az 1999. évi LII. Törvény mellékletében felsorolt állami és államilag elismert nem állami felsőoktatási intézmények egyetemi (központi) és főiskolai (központi) könyvtárai pályázhattak, amelyek a pályázatukban tükröztették az adott felsőoktatási intézmény könyvtári fejlesztési igényeit, tehát figyelemmel voltak a kari könyvtárak igényeire is. Az első fordulóra 218 könyvtár összesen 211 pályázatot nyújtott be, köztük a Berzsenyi Dániel Főiskola Könyvtára is. A pályázat kiírására utoljára 2006-ban került sor, ezzel megszűnt a felsőoktatási könyvtárak állománygyarapításának egyik fontos forrása.

A NKÖM 1999 novemberében a 217/1998. (XII. 30.) Korm. rend. 73. § (1) bek. alapján 800.000 Ft-ot biztosított könyvtári dokumentumok vásárlására. A programfinanszírozás körébe tartozott támogatás a 208/1996. (XII. 23.) Korm. rendeletben foglaltak módosításának eredménye volt.

A 2004-ben, az NKA Fotóművészeti Kollégiumához benyújtott pályázat jó példája annak, hogy a pályázatfigyelést érdemes széleskörűen végezni. A Berzsenyi Dániel Főiskolán folyó oktatás korszerűsítése során az akkori Rajz Tanszék is átalakította a hagyományos rajztanárképzési struktúráját, megteremtve a Vizuális kommunikáció szakirány alapjait. Ennek könyvtári állományfejlesztésére volt lehetőség az NKA Fotóművészeti Kollégiumánál.

Ezt követően még 2007-ben sikerült utoljára a BDF könyvtárának állománybővítésre pályázni az NKA Könyvtári Kollégiumához. A Nyugat-magyarországi Egyetemmel történt integráció következtében a szerződést már a NymE kötötte meg.

A pénzügy és értékpapírpiacon témakörében évente lehetőségünk volt/van támogatást kérni a Közép-európai Brókerképző Alapítványtól, mely a gazdálkodási képzéshez szükséges szakirodalom beszerzését jelentősen támogatja egy olyan területen, ahol nagyon fontos a kurrens szakirodalom megléte.

3.3. Tartalomfejlesztési pályázatok

Az Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program (IIFP) 1992 végén hirdetett pályázatot az információs források (adatbázisok) építésére és ezek szolgáltatására. Az elnyert támogatás az elsődleges feltárást, a feldolgozást, az adatrögzítést és a szolgáltatás bevezetését szolgálta. A pályázat benyújtását a főiskola könyvtárában folyó, a készre-jelentés időszakában már az Aleph integrált könyvtári rendszerben (3.2 verzió) végzett adatbázisépítő munka tette lehetővé.

Eredményeképp a következő adatbázisok építésére volt lehetőség:

- könyvek bibliográfiai adatbázisa (KONYV)
- a BDTF Könyvtárának periodikái (PERIOD)
- a BDTF oktatóinak publikációi (PUBL)
- szakdolgozatok adatbázisa (SZAKD)

A pályázatban további faktografikus adatbázisok építése valósult meg:

- Erdélyi történeti-ökológiai adatbázis (EHM)
- Magyar történeti orvosbotanikai adatbázis (EMB)
- Biológiai nitrogénmegkötés (NIF)
- Genetikai tartalékok adatbázisa (GEN)

1995 márciusában a BDTF Könyvtára *A Magyarországon 1975-1994 között megjelent uralisztikai irodalom adatbázisának építése és szolgáltatása Internet hálózaton* című pályázatát a Nemzeti Kulturális Alaphoz nyújtotta be 800 ezer Ft-os pályázati igénnyel. A munka Jávori Jenő A finnugor népek bibliográfiája folytatása lett volna, azonban a bíráló bizottság a pályázatot nem támogatta.

Sikeresnek bizonyult 2001-ben a BDF Központi Könyvtára magyar és idegen nyelvű dokumentumainak retrospektív katalógus konverziójára benyújtott pályázata. Ez különösen az Idegennyelvi Könyvtár anyagának számítógépes feldolgozását segítette, mert az angol és az olasz nyelvű dokumentumok kivételével valamennyi más nyelvterület feldolgozottsága átlag 50%-os volt. Ennek eredményeként az online katalógus 1000 bibliográfiai rekorddal bővíthetett. Az online katalógus bővítését indokolta, hogy egyre több, főként idegen nyelvű szakirodalmat tartalmazó, regionális szerepkörű gyűjtemény került a főiskolára. A számítógépes kölcsönzés előkészítése is minél több rekord adatbázisba vitelét indokolta.

A Nemzeti Kulturális Alap több ízben támogatta a könyvtár tartalomfejlesztését szolgáló pályázatait, így 2003-ban a könyvtár MARC műhelyének eredményeképp elkészült *Számítógépes katalógizálás HUNMARC formátum-*

ban című kiadványának interneten való közreadását, 2004-ben pedig a BDF Könyvtár- és Információtudományi Tanszékén készült Századok repertóriumainak elektronikus formában való megjelentetését. A főiskolára került Devecseri Gábor különgyűjtemény katalógusa 1992-ben nyomtatott formában megjelent. Az állomány az antik világ, valamint a középkortól napjaink irodalmáig terjedő szak- és szépirodalmat tartalmazza, különös tekintettel a költő műfordítói tevékenységére. Közkinccsé tétele érdekében 2004-ben az NKA nyújtott támogatást, amellyel a dokumentumok (3482 db) metaadatai visszakereshetővé váltak a könyvtár online katalógusában is.

3.4. Pályázat rendezvényekre, konferenciákra

Könyvtárunk a 2003-as jelentősebb könyvtárfejlesztésig a meglévő infrastruktúrája miatt nem igazán tudott vállalkozni rendezvények szervezésére. Ezt követően azonban már 2004 januárjában egy egynapos, *A Berzsenyi Dániel Főiskola Könyvtárának helye, szerepe a régió információellátásában* címmel megrendezett konferenciára nyújtott be pályázatot az NKA-hoz. A régió könyvtárosai és kulturális szakemberei számára szervezett rendezvényen bemutatásra kerültek a könyvtár speciális gyűjteményei, a szolgáltatások, a fejlesztési elképzelések, az együttműködési lehetőségek. Ezt követően további rendezvényekre pályáztunk sikerrel, 2006-ban *Az élethosszig tartó tanulásra való felkészítés módszerei és eszközei*, 2007-ben *Könyvtári partnerség a felsőoktatásban*, 2009-ben pedig *A felsőoktatási könyvtárak szerepe a felnőttoktatásban: az 50 éves évforduló jegyében* címmel.

3.5. Pályázatok minőségi címre

Az Oktatási és Művelődési Minisztérium 1996-tól hirdette meg pályázatát az *Év könyvtára* cím elnyerésére. A pályázat célja volt, hogy megújulásra, a szolgáltatások korszerűsítésére ösztönözze a könyvtárakat. Könyvtárunk első alkalommal 2004-ben nyújtotta be pályázatát, miután az Oktatási Minisztérium 30 milliós támogatásával sikerült az infrastruktúrát megújítani (hálózátépítés, számítógéppark megújítása, korszerű monitorok beszerzése, az Aleph szoftver grafikus verziójának bevezetése, munkaállomások számának bővítése), szolgáltatásainkat nagymértékben fejleszteni. A fejlesztés legfőbb eredménye a használóbarát webOpac kialakítása, a számítógépes kölcsönzés elindítása volt. A modul bevezetésével teljessé vált a könyvtári munkafolyamatok automatizációja. E sikerhez az is hozzájárult, hogy könyvtárosaink részt vettek nemcsak az integrált rendszer alkalmazásában, hanem annak fejlesztésében, a support tevékenység javításában, a modulok más könyvtárakban történő ok-

tatásában (katalogizálás, szerzeményezés), továbbképzések szervezésében, az adatcsere menedzselésében, oktatási anyagok készítésében. Jelentős eredményeket értünk el az elektronikus tájékoztatásban, elsők között kapcsolódtunk a MATARKA adatbázis építéséhez, kiterjedt projektmunkákban vettünk részt, szolgáltatásainkban építettünk a belső és külső együttműködéseinkre. Szakmai műhelymunkát folytattunk az adatcsere-formátum integrált könyvtári rendszerben való alkalmazása területén, bekapcsolódtunk a szabványosítási munkálatokba, megújítottuk a használók képzését. Könyvtárunk elindult a digitalizálás útján, elsőként a szakdolgozatok elektronikus szolgáltatásával, majd folytatva a digitális oktatási gyűjtemény építésével. Akkori pályázatunkat így összegeztük:

Felsőoktatási könyvtári helyzetünkéből adódóan kulcsszerepet vállalunk a főiskoláról évente kikerülő mintegy kétezer diplomás értelmiségi: pedagógus, közművelődési, gazdasági, műszaki szakember, nyelvész, EU-szakértő szakmai, tudományos, kulturális képzésében, az információszerzés technikájának elsajátíttatásában, az élethosszig tartó tanulásra való felkészítésben. A régió potenciális használói számára rendelkezésre bocsátjuk a jól szervezett, feltárt gyűjteményeinket, hagyományos és elektronikus szolgáltatásainkat, az ingyenes internethasználatot az eMagyarország pontokon. Tudásbázisunkkal, rendezvényeinkkel hozzájárulunk a régió tudományos és kulturális életéhez.

Az Év könyvtára címet ez évben azonban a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kapta meg.

A cím megszerzését továbbra is célul kitűzve 2007-ben ismételten pályáztunk. Az indoklást és az érveket a 2006 novemberében átadott Regionális Felsőoktatási Forrásközpont új épületét a fókuszba állítva, kiemelkedő infrastruktúrájára építve fogalmazhattuk meg. Szolgáltatásaink jelentős része már a korábbi, széttagoltan működő könyvtárépületben is megvolt, hiányzott hozzá az egyseges könyvtári tér és a számítógépes infrastruktúra. A 2200 m²-en, három szinten működő könyvtár egy térben integrálta a különböző dokumentumtípusokat: a könyveket, a folyóiratokat, a CD-ROM-okat, a CD és video-, valamint az egyre bővülő elektronikus dokumentumokat. A hagyományos tájékoztatás mellett felértékelődött az elektronikus szolgáltatás és tájékoztatás, a digitális forrástájékoztatás. Megteremtődött a hallgatók számára az elektronikus tanulási környezet. A három szinten elosztva 200 számítógépes munkahely mellett drótnélküli hálózat tette lehetővé a saját laptop használatát. A fenti infrastruktúrára építve kiszélesedett a tartalomszolgáltatás, megújult a használóképzés, a könyvtár közösségi térként funkcionált. A cím elnyerésében jelentős értéket

képviselt az elégedett használók szavazatokkal történő támogatása, ami a napi 1500-2000-es látogatottság mellett jelentős volt. A cím elnyerésében a több évtizede tartó, a szakmai kihívásoknak mindig megfelelni kész, innovatív csapatmunka sikere testesült meg. Korábban a címet jórészt megyei és városi közkönyvtárak, 2002-ben egy szakkönyvtár, illetve 2004-ben a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár nyerte el. Felsőoktatási könyvtárként először kaptuk meg a kitüntető címet.

Az *Év Könyvtára* cím kötelezett bennünket, és egyre nagyobb érdeklődéssel fordultunk a TQM alapú minőségszemlélet irányába. Képzéseken vettünk részt és nyitottá váltunk a Könyvtárak Közös Értékelési Keretrendszer felé. Összerendeztük dokumentumainkat, újakat készítettünk és önértékelést végeztünk. Volt mire építenünk. Innovatívnak kellett lennünk, hiszen a szakma kevés tapasztalattal rendelkezett a *Minősített könyvtár* cím elnyerésében. Tovább erősödött a szervezeti kultúra, a csapatszellem, az együttműködés, az innováció. A benyújtandó pályázathoz az NKA Közgyűjteményi Kollégiuma biztosított felkészülési lehetőséget. A NymE SEK Könyvtárának felkészülésére a *Minősített könyvtár* cím és a *Könyvtári Minőségi Díj* megszerzéséhez közel 500 ezer Ft-os támogatást kaptunk. A beküldött anyag három pilléren alapult: a könyvtárhasználók érdekében hosszú évek óta kifejtett magas színvonalú munka, illetve a könyvtárosképzésben egy jó gyakorlat bemutatása, valamint a könyvtárosok felkészítése a benyújtandó pályázatra előadásokkal, mentorálással. A pályázat eredményeként 2014-től 5 éven át viselhettük a *Minősített könyvtár* címet. Három könyvtári innovációval pályáztunk a *Minőségi díjra* is, de általa csak egy tapasztalattal lettünk gazdagabbak.

3.6. Uniós pályázatok – TÁMOP

2008-ban a könyvtárak nagy érdeklődéssel várták az uniós pályázatok megjelenését. A TIOP-1.2.3 *Könyvtári szolgáltatások összehangolt infrastruktúra-fejlesztése – „Tudásdepó Expressz”* pályázatra beadott, a NymE Központi Könyvtára által koordinált pályázat nem nyert támogatást.

Az ezt követő TÁMOP-3.2.4-08/1 Tudásdepó-Expressz pályázatot a SEK Könyvtára koordinálhatta. Hosszas előkészítő munka után 2009 februárjában került benyújtásra a *Tudásbázis és disszemináció a Nyugat-magyarországi régióban az oktatás hatékonyságának javítására* címmel, amely első körben forrás hiányában elutasításra került. Még ez évben újabb forrásokat biztosítottak a fejlesztéshez, így került sor 2010 áprilisában a pályázat aláírására és ezzel megkezdődött a megvalósítás számos együttműködő partner bevonásával. Az első tevékenységünk a nyilvánosság biztosítása volt a pályázati weblap létrehozásával, amelyen a pályázat teljes megvalósítási programja nyomon követhetővé vált.

Meghirdetésre kerültek közös programok az egyetemi könyvtári hálózat tagkönyvtárai számára, mint a weblapkészítés; egyetemi portál készítés, benne a Tudástár, főként a szakdolgozatok archiválására, feldolgozására, visszakereshetőségére; könyvtári adatbázisépítés, feltöltés a MOKKA adatbázisba; 30 órás akkreditált képzés két témában; statisztikai modul készítése a NEFMI rendelethez; közös lekérdező felület kialakítása. *Az élet dolgai* címmel előadássorozatot szerveztünk Vissy Károllyal, Bächer Ivánnal, Jordán Tamással és Kulka Jánossal. A másik hangsúlyos pályázati partner a közoktatás volt az alábbi megvalósításokkal: közoktatási portál; 30 órás akkreditált képzés két témában; képzők képzése óvónők számára *Az óvodától a forrásközpontig, a meséskönyvtől az adatbázisig* címmel; iskolai könyvtárosok régiós konferenciája; vetélkedő: *Egy lépés a toleranciáért*; rendhagyó órák: irodalom, testnevelés, történelem, embertan, vulkánok, korszerű információkeresés témakörökben; író-olvasó találkozók Bosnyák Viktóriával, Berg Judittal és Gáspár Ferencsel; nyári táborok különböző korcsoportok számára: *Vakációzzunk együtt, Iránytű a digitális erődbe, Egyetemre készülők; Tinigalopp* egynapos összetett program. Végül kiemelnénk az *Ünnepi könyvheti felolvashow* – kampány az olvasásért öt éven át fenntartott projektet, amelynek célja a város intézményeinek és polgárainak bevonása az együtt ünneplésbe. A program szlogenje: SZombathely az Olvasás Fővárosa Is (SZOFI), s az évenként ismétlődő, de egyben megújuló programhoz saját weblap készítésére került sor szofi.hu eléréssel. A szombathelyi hagyományokhoz híven a város több intézményében és/vagy pontján került sor felolvasásra, továbbá egyéb más, gazdag program kapcsolódott a naphoz, mint pl. interaktív foglalkozás, kiállítás meghirdetett pályázatokból (pl. rajz, szövegtárgy, *Helyezd képbe magad*, stb.), nyilvános programok a Fő téren.

A TÁMOP-3.2.4.A-11/2012-es *Tudásdepó-Expressz* pályázat ismét a SEK Könyvtárának vezetésével valósult meg *Mentés másként - avagy a szövegértés, az olvasáskultúra és a könyvtári szolgáltatások fejlesztése az élethosszig tartó tanulás érdekében a nyugat-magyarországi régióban* címmel. A pályázat jelentős része ismételten a közoktatás bevonására irányult, kiemelt témája pedig a szövegértés-fejlesztés képzés volt ötéves fenntartással. A bevont intézmények: egy óvoda, két szombathelyi iskola (általános, illetve szakképző), egy nemzetiségi általános iskola, és további, hátrányos helyzetű tanulókat foglalkoztató két intézmény Toronyból és Szombathelyről, illetve a Nyugat-magyarországi Egyetemhez tartozó Bolyai János Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium, valamint a Bölcsészettudományi Kar Irodalomtudományi Intézetének hallgatói. Kapcsolódó program: szövegértéshez kapcsolódó kutatás Vas megyei helyszínnel, a mérőeszközök, a kutatási terv kidolgozására, szövegértésre irányuló reprezentatív felmérésre, az adatok elemzésére. A szövegértés-fejlesztés nyári táborokban folytatódott életkortól függően: *KalandVár, Életünk a víz,*

Szórakéztető. A pályázat másik fele további tartalomszolgáltatás kialakítására irányult. Folytatódott az adatbázisépítés és a rekordok MOKKA adatbázisba szolgáltatása; DRM szolgáltatás: jogvédett elérési környezet kialakítása; plágiumkereső szolgáltatás kapcsolása a szakdolgozatok tárolásához, feldolgozásához, archiválásához; weblap fejlesztése az egyetemen készült, nyelvész hallgatók által gyűjtött, digitalizált élőnyelvi hanganyag online szolgáltatására.

3.7. A Nagy Kultúra pályázat

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium a 2008-ban meghirdetett Reneszánsz Túrák sikerét értékelve 2009-ben folytatta a diákcsoportok országos utaztatási programját kibővítve a könyvtárakkal, a levéltárakkal, azaz a teljes közgyűjteményi körrel. A Magyar Turizmus Zrt. ezt az évet a Kulturális Turizmus Évének nyilvánította, amelyhez kapcsolódva az Oktatási és Kulturális Minisztérium *Nagy Kultúra* címmel pályázatot jelentetett meg. A 2009. március 6-án megjelent OKM felhívás olyan projektet hirdetett meg, amelynek célja, hogy „a diákok informális keretek között, élményszerű programok segítségével ismerkedjenek meg a közgyűjteményekben őrzött tudásanyaggal”. A pályázati felhívás a közgyűjteményeket szólította meg olyan komplex programcsomagok kidolgozására, amelyeket az intézmények a *Nagy Kultúra* kínálta lehetőségeket igénybe venni kívánó iskolai csoportok résztvevőinek felkínálhatnak. Az osztályok számára a pályázat egy kiválasztott múzeum, könyvtár vagy levéltár, illetve közös program esetében több intézmény megtekintését, ott (múzeum)pedagógiai programon való részvételt és a diákoknak biztosított kiadványok árát, valamint az utazási költségek finanszírozását vállalta. A kidolgozott ajánlatokkal szemben alapvető elvárás volt, hogy azok az említett pályázat keretein kívül is a kulturális turizmus résztvevői számára versenyképes turisztikai termékként felkínálhatók és fenntarthatók legyenek. A felhívásban megfogalmazódott, hogy előnyt élveznek azok a komplex szolgáltatások, amelyeket több közgyűjtemény együtt dolgoz ki és bonyolít le.

A Közgyűjteményi Főosztálynak a *Nagy Kultúra* projektbe új elemként sikerült bekapcsolni a könyvtári területet a pályázati kiírás 5. pontjában, amely *A papirusztekercstől az e-könyvtárakig – A Múlt és Jövő találkozása egy helyen* címet viselte. A pályázati felhívásban példaként mint 21. századi könyvtár és lehetséges pályázó megnevezésre került a SEK Könyvtára. A megszólítást felkérésként értelmeztük és *Ókori gyalog galopp Savaria földjén* címmel nyújtottunk be pályázatot, koordináltuk és szerveztük a Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága, a Szombathelyi Egyházmegyei Könyvtár és a Savaria Történelmi Karnevál Közhasznú Közalapítvány együttműködésében az ókori emlékeket nyomon követő útvonalat, ahol a diákok sokoldalú ismeretekre tehettek

szert. A meghirdetett programot 447 fő vette igénybe. Sajnálatos, hogy a diákok támogatása megszűnt, a program elhalt. A sikeres pályázatról a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros hasábjain számoltak be a könyvtár munkatársai.²¹

3.8. Pályázati együttműködés

Főiskolai könyvtárként több esetben kapott az intézmény külső megkeresést pályázati együttműködésre, többek között a Budapesti Műszaki Egyetem Könyvtárától, a Berzsenyi Dániel Könyvtártól, a Miskolci Egyetemi Könyvtár, Levéltár és Múzeumtól, a Szegedi Tudományegyetem tagkönyvtárától. Ez megerősítette könyvtárunkat abban, hogy munkánkkal kiérdemeltük mások figyelmét is.

TEMPUS projekt a Budapesti Műszaki Egyetem Könyvtárának vezetésével

1998 elején dr. Vásárhelyi Pál azzal a kéréssel kereste meg könyvtárunkat, hogy a Budapesti Műszaki Egyetem (BME) könyvtárával és a Debreceni Egyetem Egyetemi És Nemzeti Könyvtárának részeként a Kossuth Lajos Gyakorló Gimnáziumának Könyvtárával (KLTE) közösen részt vennének-e egy TEMPUS UM-JET közös pályázatban, az Internetalapú és multimédia könyvtári szolgáltatások fejlesztése témában. Az egyeztetéseket hamarosan döntés követte, és elindult a TEMPUS UM-JET 13539-98 kódszámú pályázat megvalósítása. A program alapvetően tartalmi fejlesztésekre irányult, de a hozzá szükséges infrastruktúra is fejleszthetővé vált, így 12 db számítógéppel, 4 db nyomtatóval, és egy szkennerral lett gazdagabb a könyvtár. Kollégáink két tanulmányúton (Koppenhága és London) vehettek részt és természetesen a tartalmi fejlesztés eredményei is megszülettek. A TEMPUS UM-JEP 13539-98-as program keretében tanulmány készült, TÓTH Gyuláné és PÁLVÖLGYI Mihály szerzőségében Előtanulmány a *Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola Központi Könyvtára stratégiai fejlesztési tervéhez*.

Adatbázis-építési együttműködés a Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtárral

Az NKA-hoz 2000-ben a Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár nyújtott be pályázatot *Az Alsóőri Magyar Könyvtár állományának feltárására elektronikus katalógusban* címmel. A határon túlra átnyúló pályázati együttműködés projektmenedzseri feladatára a BDF Könyvtára feldolgozó csoportjának vezetőjét,

---

21 BARKI K. - KOVÁCS K. - SIMONNÉ HITTALLER R. (2010: 7; 15–22).

Barki Katalint kérték fel. Az állomány feldolgozására a BIS-C könyvtári rendszerben került sor. A főiskolának már a hetvenes évek végén gyümölcsöző kapcsolata volt az Alsóőri (Unterwart) könyvtárral, 1980-1984 közötti időszakra aláírt dokumentummal rendelkezünk: Együttműködés a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület alsóőri könyvtárával. A közös munka eredményeképp 1981-ben megjelent a könyvtár magyar nyelvű szépirodalmi gyűjteményének katalógusa. A fenti tapasztalatokra építve a BDMK projektjének²² eredményes megvalósításáról a Vas Megyei Könyvtárak Értesítőjében olvashatunk.

MATARKA projekt indítása a Miskolci Egyetemi Könyvtár, Levéltár, Múzeum koordinálásával

A Miskolci Egyetem könyvtárából indult el 2001-ben egy telematikai pályázat keretében a *Magyar kiadású műszaki és természettudományi folyóiratok tartalomjegyzékének internetes szolgáltatása egy kereshető és böngészhető rendszerben*. Az ötletgazda célként az alábbiakat tűzte ki: a szakfolyóiratok számítógépes visszakereshetősége ma már alapvető elvárás az olvasóik részéről, és nagyban hozzájárul ahhoz, hogy ezek a magas költséggel készülő és értékes tudományos eredményeket közlő kiadványok minél jobban hasznosuljanak, a kutatók és diákok egyáltalán tudomást szerezzenek a megjelent publikációkról. Az interneten és CD-ROM-on közzétett bibliográfiák igen jó eszköznek bizonyulnak erre a célra, de ahogy ezt több nagy külföldi szolgáltatás (SwetsScan, Current Contents, UnCover stb.) sikere bizonyítja: a szakbibliográfiáknál gyorsabban és olcsóbban előállítható, egyszerűbb tartalomjegyzék-adatbázisokra is szükség van a gyors tájékozódáshoz. A magyarországi kiadású – főleg a csak magyarul megjelenő – folyóiratok azonban nem kerülnek bele ezekbe a nemzetközi információforrásokba, a hazai könyvtárak feladata (lenne) ezek tartalmának internetre vitele. Az elindult MATARKA szolgáltatáshoz a BDF Könyvtára is az elsők között kapcsolódott csakúgy, mint az NKA-hoz benyújtott pályázathoz mint együttműködő partner. A könyvtár munkatársainak első vállalásai az alábbi folyóiratok voltak: Korszerű Vezetés, Vezetéstudomány, Új Pedagógiai Szemle, Magyar Közigazgatás. A feldolgozott folyóiratok listája az évek során folyamatosan tovább bővült. 2010-ben az alábbi folyóiratok kerültek feldolgozásra: Iskolakultúra, Könyvtári Figyelő, Pedagógusképzés, Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények, Vasi Szemle (retrospektív). A könyvtár együttműködési szándéknyilatkozattal támogatta a 2003-ban, az NKA-hoz benyújtott *Magyar folyóirat-lelőhely adatbázis kialakítására és do-*

22 BARKI K. – SZÉKELYNÉ TÖRÖK T. (2001: 2; 15–18).

kumentumküldő szolgáltatás kiépítése a MATARKA-ra alapozva, digitalizálás című pályázatot és megvalósítást. Könyvtárunk munkatársa, Kónya Tibor a MATARKA Egyesület TÁMOP pályázata keretében vállalta az intézményi kiadványok adatbázisba rögzítését, ezzel népszerűsítve az intézményi kiadványokat: BÁR, Magyar Terminológia, NymE SEK tudományos közleményei, Partes populorum minores alienigenae, A szombathelyi Berzsényi Dániel Főiskola tudományos közleményei, A szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola tudományos közleményei, A Szombathelyi Tanárképző Főiskola tudományos közleményei. A MATARKA ma is a magyar tartalomszolgáltatás egyik legnépszerűbb és sokak által igénybe vett szolgáltatása.

Leonardo program a Szegedi Tudományegyetem Mezőgazdasági Főiskolai Kar Könyvtárával

2004-ben Palotás János, az SZTE Mezőgazdasági Főiskolai Karról kereste meg könyvtárunkat mint lehetséges partnert a Leonardo da Vinci II Programme Mobility: Study of User Education Systems in EU Countries programhoz. Az együttműködő partnerek listája gyorsan összeállt, a meghívón és a BDF Könyvtárán kívül részt vett a projektben a Nyíregyházi Főiskola Könyvtára, a Szolnoki Főiskola Könyvtára, a zsámbéki Apor Vilmos Főiskola Könyvtára, a mezőtúri Tessedik Sámuel Főiskola Mezőgazdasági Karának Könyvtára, a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Református Gimnázium és a Németh László Városi Könyvtár. A pályázat témája – *A könyvtári felhasználók képzésének tanulmányozása az Európai Unió országaiban*, rövid cím: *Olvasók képzése az EU-ban* – előrevetítette a tapasztalatszerzési lehetőséget, amelyre a könyvtáraink fejlesztése érdekében mindannyiunknak nagy szüksége volt. A projekt célja, hogy tanulmányutak segítségével hozzásegítse a konzorcium nyolc tagját ahhoz, hogy könyvtáraikban:

1. megszervezzék az EU-ról szóló információk gyűjtését, illetve biztosítsák ezen információk széleskörű hozzáférhetőségét az olvasók számára,
2. megindítsák, illetve egységes elvek és tananyag alapján végezzék a könyvtári felhasználók (olvasók) képzését a hagyományos és elektronikus információk hozzáférhetőségének biztosítására.

Könyvtárunk két a tapasztalatcserét szolgáló úton vett részt, Kuopioiban,²³ illetve Geelben.²⁴

A Leonardo da Vinci projekt folytatására 2005-ben került sor. A pályázat konkrét célkitűzése az alábbiakra irányult:

- a) a könyvtári felhasználó-képzés helyzetének, eredményeinek, problémáinak feltárása a partnerintézmények országaiban;
- b) tanterv-, tanmenet- és tananyagfejlesztés; az elkészült oktatási dokumentumok lefordítása a partnerországok nyelveire;
- c) több nyelvű e-learning platform létrehozása;
- d) az elkészült elektronikus oktatási környezet és tananyag tesztelése; az eredmények értékelése;
- e) az eredmények terjesztése.

Résztvevő partnerintézmények:

- P1: Szegedi Tudományegyetem Mezőgazdasági Kar, Hódmezővásárhely (HU)
 P2: Berzsenyi Dániel Főiskola, Szombathely (HU)
 P3: Nyíregyházi Főiskola, Nyíregyháza (HU)
 P4: Katholieke Hogeschool Kempen, Geel (BE)
 P5: University of Kuopio, Kuopio (FI)
 P6: University of Helsinki, Helsinki (FI)
 P7: Ecole Supérieure d'Agriculture d'Angers, Angers (FR)
 P8: University of Azores, Ponte Delgada (PT)
 P9: University of Wales, Bangor (UK)

A projektben Csuk Csaba és Szmrekovszkyné Farkas Éva képviselte könyvtárunkat. A könyvtári információkeresésről szóló tananyag a Tudás Alapítvány sikeres pályázata alapján megvalósult 153–0–A1 számú, *Study of Library System of Norway and Iceland* című projekt keretében készült.

4. Számítógépesítés - könyvtárautomatizáció

A főiskolai könyvtárak közül elsők között indult el Szombathelyen a számítógépesítés köszönhetően annak, hogy a könyvtárnak ötöbbször matematika-könyvtár szakos munkatársa volt/van. Az első kezdeményezés a teljeskörű állományrevízióhoz fűződött, amely még egy nagyméretű számítógéphez kötődött. Az állományellenőrzésre Nagy László tájékoztató könyvtáros koncepciója

²³ SZMREKOVSKYKYNÉ FARKAS (2005: 11; 32–35).

²⁴ NAGYVÁRADY-TAKÁCSNÉ BÁN-TÓTHNÉ BORDÉ (2005: 12; 29–34).

alapján került sor, amelyet a *Könyvtári munkafolyamatok adaptálása ODRA 1013 típusú számítógépre* című, korábban meghivatkozott szakdolgozatában adott közre. A számítógépesítés nagymérvű kibontakozására azonban az 1990-es évek elejéig várni kellett.

4.1. A kezdetek

Az első PC 1988-ban az IIF program keretében került könyvtárunkba, és X.25-ös csomagkapcsolt vonalon keresztül tudtunk csatlakozni az IIF hálózathoz. Ettől az időponttól kezdve a számítógépek és a számítógépes hálózat könyvtári alkalmazása került az érdeklődés középpontjába. 1990-ben az Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program pályázatot írt ki az IIF alapszolgáltatásainak, a hazai adatbázishasználat és a nemzetközi adatforgalom költségeinek támogatására. Intézményünkben 1990-ben vetődött fel egy informatikai központ kialakításának gondolata, s a könyvtár a használat kiszélesítése érdekében az X25-ös vonalat átadta a központnak. Ennek a bölcs gondolatnak eredményeképp szoros kapcsolat alakult ki a két egység között az informatikai rendszer fejlesztésében, az integrált könyvtári rendszer feltételeinek megteremtésében.

Első lépésként az IIF által támogatott adatbázisokat alkalmaztuk tájékoztató munkánkban, majd országos szakkönyvtárak adatbázisait vásároltuk meg. Szolgáltatók adatbázisok:

- Manci, az OSZK KMK-tól vásárolt könyvtártudományi és informatikai szakirodalmi adatbázis. 1986 óta a magyar folyóiratokban és a KMK könyvtárában megtalálható, külföldi szakfolyóiratokban megjelent tanulmányokat tartalmazza.
- Pressdok, az Országgyűlési Könyvtár adatbázisa. A hazai folyóiratokban és napilapokban 1989 óta megjelent politikai, gazdaságpolitikai cikkek válogatott bibliográfiája.
- Magyar Pedagógiai Irodalom, a nyomtatott formában megjelenő Magyar Pedagógiai Információ c. kurrens bibliográfia 1990-től.
- Az Iránytű a Hatályos jogszabályok gyűjteményének lezárása óta a Magyar Közlönyben megjelent jogszabályokat regisztrálta, terjesztette a Napra-forgó Joginformatika Kft.
- Az Évfordulónaptár az OSZK-KMK-ban készült, több mint 2000 évforduló adatainak feldolgozásával.
- Anna, a saját fejlesztésű adatbázis a főiskolán készült szakdolgozatok adatait tartalmazta 1990-től.

Ez időszakban a főiskolán további 28 adatbázis épült a tanszékeken, de jól kiépített hálózat hiányában ezeket a könyvtár szolgáltatni még nem tudta.

Ezekben az években a legtöbb olvasó a könyvtárban ült először számítógép elé, ezért a tájékoztató könyvtárosok feladata volt a használók oktatása. A könyvtár szakos hallgatók a számítógépes alapismeretek elsajátításán túl az egyes adatbázisok elemzését is itt tudták elvégezni, gyakorolhatták az adatbázis-készítés technikáját.

4.2. Az ISIS adatbázis-kezelő

A főiskola könyvtára részt vett a Művelődési Minisztérium és a Magyar Tudományos Akadémia által kezdeményezett szakirodalmi tájékoztatási rendszerben mint felhasználó és saját adatbázist szolgáltató intézmény is. 1989. január 18-án megtörtént az IBM kompatibilis PC számítógépre az UNESCO ISIS jelzésű dokumentációs és adatbáziskezelő program telepítése. A fejlesztés következő szakaszaként szükségessé vált a főiskola könyvtára és a Magyar Tudományos Akadémia között az úgynevezett NEDIX-vonal telepítése. Megismertük az ISIS adatbázis-kezelőt, megtanultunk adatbázisokat definiálni (pl. szakdolgozatok, oktatói publikációk, folyóirat-nyilvántartás, rendelések nyilvántartása stb.), megtapasztaltuk a számítógépes feldolgozás előnyeit, a feltárás korlátok nélkülségét, a feldolgozott dokumentumok azonnali visszakereshetőségét. Az adatbázis-kezelő elsajátításához több könyv jelent meg az Infotéka kiadásában. A *MikroISIS* című kiadvány szerint a program kiválóan alkalmas szöveges jellegű információk (könyvreferenciák, dokumentumok, szabadalmi információk stb.) tárolására és sokszempontú visszakeresésére, valamint könyvtárak menedzselésére. Alapkönyvként tartották számon a Vargha–Huba–Szentjóni szerzők nevével jegyzett *Online keresés ISIS adatbázisokban* című kötetet. A kiadvány bemutatta az információkeresés alapvető módszereit és fogalmait, a szöveges adatbázisok sajátosságait. Példákon keresztül ismertette meg az olvasót az ISIS adatbázis-kezelő rendszer parancsainak használatával és az ISIS keresési módszereivel. A Szentjóni Ottó: *MikroISIS-ről mindenkinek* című kötet célja magának a szoftvernek a megismertetése volt. Az első rész a rendszer alapfogalmait ismertette, a második kötet pedig a *MikroISIS* alkalmazások tervezéséhez kívánt segítséget nyújtani.

Az idegen nyelvi szakok indításával 1990-től megnövekedett a gyarapodás, amelynek egyharmada idegen nyelvű dokumentum volt. A hagyományos módon feldolgozni ezt már nehéz lett volna, így a fenti tapasztalatokra építve megvásároltuk a Teleinfotéka Kft.-től az ISIS adatbázis-kezelővel működő PC-LIB egyfelhasználós könyvtári szoftvert. A szerződés kelte 1991. május 24. Ezzel megkezdtuk az idegen nyelvi szakok könyvtári dokumentumainak feltárását

és online katalógusban történő szolgáltatását. Ettől kezdve (1991) a főiskolára bármilyen forrásból bekerült dokumentumokat adatbázisban rögzítettünk. A program nagy előnye volt, hogy a már egyszer bevitt adatot, legyen az szerző, cím, tárgyszó, az invertált fájlból elő lehetett hívni. Külön űrlap szolgált a könyvek bibliográfiai adatainak tárolására és a példányadatok bevitelére. A bevitt bibliográfiai adatok alapján az ISIS nyomtató opciójával és egy egyszerű szövegszerkesztő – XyWrite – közbeiktatásával megfelelő számú katalóguskártyát lehetett előállítani. Mindez jó előtanulmány volt az országban lassan teret hódító integrált könyvtári szoftverek értékeléséhez, kiválasztásához. Segítettük a könyvtárszakosok képzését az ISIS oktatásával, könyvtári alkalmazásával. Az infrastruktúra hiánya miatt a szoftver egygépes változata csak az OPAC és a Katalogizálási modul bevezetését tette lehetővé, emiatt szükségesnek tartottuk egy integrált könyvtári szoftver beszerzését. Bízunk abban is, hogy a pénzügyi források megteremtésével a jövőben az igénybe vehető adatbázisok és egyéb szolgáltatások körét alapvetően az igények – és nem csak a lehetőségek – szabják meg.

1991. november 25-én Dugmanics Imre rendszerfelügyelő, az Infrastruktúra Bizottság elnöke az MKM-ben tartandó Felzárkózás az Európai felsőoktatáshoz Alap (FEFA) tanácskozássra elkészítette *Javaslat a Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola információs infrastruktúrájának fejlesztésére* című dokumentumot.

A tanácskozást követően jelent meg: *A magyar felsőoktatási és közgyűjteményi információs infrastruktúra fejlesztésének koncepciója és feladatterve*,²⁵ illetve további cikkek jelentek meg a témában Engloner Gyula,²⁶ Hunyadiné Naszádos Edit és Tolnai György²⁷ szerzőktől az információs infrastruktúra fejlesztéséről.

4.3. Az Aleph integrált könyvtári rendszer bevezetése

Az 1989-ben átadott Könyvtári kölcsönző („C” épület) tovább növelte a könyvtárnak az épületek közötti megosztottságát, ezáltal a katalógusok széttelepítését („A” épület: tárgyi és raktári katalógusok, „C” épület: leíró katalógus, „D” épület: online katalógus). Az állománygyarapodás ugrásszerű megnövekedése 1990-től jelentős terhet rótt a humán erőforrásra. Mivel a PC-LIB nem hálózatos verziójával dolgoztunk, hamarosan beleütköztünk annak korlátaiba.

²⁵ *A magyar felsőoktatási és közgyűjteményi információs infrastruktúra fejlesztésének koncepciója és feladatterve*. Kész. a Művelődési és Közoktatási Minisztérium. Budapest, 1991.

²⁶ ENGLONER GY. (1991: 4; 608–618).

²⁷ HUNYADINÉ NASZÁDOS E.-TOLNAI GY. (1992: 4; 619–635).

Megoldásként a mindinkább terjedő integrált könyvtári rendszer bevezetését láttuk. Az alkalmazást az alábbi tényezők indokolták:

- Az évi gyarapodás mennyisége – pályázati lehetőségek miatt – tartotta tízezres nagyságrendjét.
- A könyvtárosok létszáma nem változott.
- A katalógusok megosztottságának egyre növekvő problémája.
- A visszakereshetőség számbeli korlátai a cédulakatalóguson belül.
- Az OSZK Könyvek Központi Katalógusába való bejelentési kötelezettség meghaladta a könyvtár teljesítőképességét.
- Adatok átvételének lehetősége (más könyvtáraktól).
- MNB 1976–1991 adatbázisának megjelenése CD-ROM-on.
- Elindult a felsőoktatási könyvtárakban az integrált könyvtári rendszerek bevezetése.
- Az egyetemmé válás folyamatában meghatározó lett a korszerű könyvtári háttér.
- Az olvasók könyvtárhasználati szokásaiba mindjobban beépült a számítógépes adatbázisok használata.
- A könyvtár-informatika szakosok képzése is indokoltá tette, hogy a hallgatók a legkorszerűbb módszerekkel és technikával találkozzanak a könyvtárban.

Fontos dátummá vált 1993. május 13-a a központi könyvtár életében, mert az Angol nyelv és irodalom tanszéktől 7 db használt számítógépet kapott, amelyek már hálózatba köthetők voltak. A könyvtár munkatársai rendszeresen részt vettek integrált könyvtári rendszer bemutatókon, hogy a megfelelő hardver rendelkezésre állása esetén mielőbb rendszert tudjunk vásárolni. Sikertelen főiskolai FEFA pályázat után a könyvtár 1994-ben önálló Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság (OMFB) pályázatot nyújtott be, amelyből szervert tudott beszerezni, és ehhez 5,5 millió Ft állt rendelkezésre. Intézményi támogatásból megvásároltuk az ALEPH integrált könyvtári rendszert. A kiválasztás főbb szempontjai az alábbiak voltak:

- Pénzügyileg elérhetővé vált a rendszer limitált változata.
- Meglévő PC-s gépparkunk terminálként használható volt.
- A nagy könyvtárakban való működés garanciát nyújtott az esetlegesen felmerülő problémák megoldására.
- Együttműködési lehetőségek várható irányainak számbavétele.
- Példaértékűen jó együttműködés a főiskola informatikai hálózatával, amely mind szakmailag személyi garanciáival, mind a szerver biztosításával lehetővé tette a szoftver telepítését.

A BDF Könyvtárában hatodikként került telepítésre az Aleph rendszer, amelyet korábban olyan intézmények használtak, mint a Budapesti Műszaki Egyetem Könyvtára, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár, az Országos Mezőgazdasági Könyvtár, valamint a Veszprémi Egyetem Könyvtára. Főiskolaként elsőként vettük használatba az Aleph300 karakteres felületű verzióját.

Az Aleph (Automated Library Expandable Program) Szombathelyen

A szoftver installálására 1994 májusában került sor, majd augusztusban és 1995 márciusában már az újabb verziók telepítésén is átestünk. A telepítés SUN szerverre UNIX operációs rendszer alatt történt. A rendszer kapcsolódott a főiskolai hálózathoz, a „D” épületben lévő Idegennyelvi Könyvtár pedig modemen keresztül lépett be a hálózatba. A hozzáférést a 193.224.74.1 internetes cím, illetve az X.25-ös vonal biztosította.

A könyvtári munkafolyamatok automatizálását 10 munkaállomás, az online katalógus használatát 6 hozzáférés tette lehetővé. Az ISIS adatbázis 19 000 rekordja adatkonverzióval került át az Aleph adatbázisba. Az adatok jellegéből adódóan két globális könyvtár került kialakításra:

BDT=könyvtári adatbázisok

BDT	könyvek 1991-től
PUBL	oktatói publikációk
PERIOD	a könyvtár folyóiratai
SZAKD	szakdolgozatok 1990-től

MED=egyéb adatbázisok

EMH	erdélyi történeti-ökológiai adatbázis
NITFIX	biológiai nitrogénkötések
AMED	Lencsés György: Ars Medica
BMED	magyar történeti orvosbotanikai adatbázis (Beythe)

Működő modulok:

OPAC (nyilvános olvasói katalógus): tájékoztatót a rendszerről, az adatbázisokról, a keresési lehetőségekről.

Keresési lehetőségek:

MENU	gyakorlatlanabb felhasználók részére
CCL	parancssoros keresés gyakorlott felhasználók részére
SCAN	böngészés a listákban – konkrét szerző, cím stb. kikeresése és megjelenítése listából

FIND visszakeresés – adott keresési ismérvekkel rendelkező találat halmaz készítése, a keresések összekapcsolása algebrai műveletekkel: keresőkérdés csonkolásának és a karakterhelyettesítés mindenféle módjának alkalmazhatósága

A szoftver lehetővé tette a keresés céljának megfelelő formátum kiválasztását, az állományadatok megjelenítését.

A Katalógizálás modul szintén a betöltéstől kezdve működőképes volt. A modul főbb jellemzői között kell megemlíteni, hogy az adatok bevitele táblázatos formában történt. Egy billentyű megnyomására egy adott mezőbe beemelhetővé váltak a korábban már bevitt és ellenőrzött adatok. A dokumentumrekordok duplikálhatók voltak vagy a saját könyvtárból vagy más könyvtár adatbázisából. Az Aleph már akkor több könyvtár adatbázisát volt képes egyidejűleg kezelni a CHAIN parancs segítségével. Könyvtárunk kezdettől fogva törekedett arra, hogy a már feldolgozott rekordokat átvegye külső könyvtárakból csakúgy, mint az MNB CD-ről. A CD-n felkínált formátumot úgy alakítottuk át, hogy az megfeleljen az Aleph mezőkódjainak. Az adatbiztonságot a napi és a heti mentés biztosította kezdetektől fogva. Segédprogrammal a cédulanyomtatás automatikusan működött. Természetesen a bibliográfiai rekordokhoz kapcsolódott a példányrekordok bevitele is. A Karbantartás modul lehetővé tette a besorolási adatok egységesítését a bibliográfiai rekordba való belépés nélkül. Ugyancsak itt volt lehetőség az utalók elkészítésére.

Az integrált könyvtári rendszerre jellemző a bevezetés fokozatossága. A modulok bevezetésének sorrendiségét erősen meghatározták a technikai feltételek, s mivel valamennyi modul bevezetése komoly előkészítést igényelt, ezért a személyi feltételek is. A Szerzeményezés modul bevezetésére 1995-ben került sor. Ezzel megoldódott a rendelések nyilvántartása, illetve az azokról való tájékoztatás kérdése is. A leltárnapló hagyományos vezetését a 187000-es leltári számmal zártuk le. A Folyóirat modul 1997-től tette lehetővé, hogy a folyóirat érkeztetésének pillanatától kezdve tájékoztatást nyújtson a hozzáférésről, amely jelentősen emeli a tájékoztató munka minőségét. A Kölcsönzési modult a 2003. évi könyvtártámogatási fejlesztés (OM) eredményeképp megvalósuló infrastruktúrafejlesztésnek köszönhetően, illetve az Aleph500 grafikus felületű szoftver megvételével tudtuk bevezetni. Ennek előkészítéseként szükségessé vált a dokumentumok vonalkóddal való ellátása, az olvasói nyilvántartás létrehozása. A könyvtárosok összefogott munkájának köszönhetően a rendszer 2004-től zavartalanul működik. Az új tanév szeptemberében az elsőévesek adatai a Neptun rendszerből kerülnek áttöltésre. A modul eredménye, hogy a kölcsönzések távolról is figyelemmel kísérhetők, az egyes dokumentumok meghosszabbíthatók, ha nincs rá előjegyzés, illetve a kölcsönzött dokumentumra

előjegyzés tehető. A Katalogizálás modulban lényeges változás, hogy a belső adatszerkezetet a betűkód helyett a HUNMARC váltotta fel. Ezt megelőzően a könyvtárban MARC műhely jött létre, amely alaposan előkészítette az áttérést. Az adatkonverzió előkészítését is saját munkatárs közreműködésével végeztük. Az új szoftver előnye, hogy a 856-os mező segítségével távoli elérésű dokumentumok kapcsolhatók az egyes rekordokhoz. A fejlesztésnek köszönhetően 2003-tól az Aleph limit nélküli verziójával dolgozunk 22 munkaállomással és 10 WebOpac használatával. Z39.50 hozzáféréssel lehetőség van a könyvtárunk közös katalógusba való becsatlakozására, illetve rekordok átadására. A kölcsönzési modul bevezetésével teljessé vált a könyvtári munkafolyamatok automatizálása. A fent leírtakból az is következik, hogy könyvtárunkban a humán erőforrás felkészültsége a korszerű szolgáltatások bevezetésére mindig előbbre járt, mint a hardver- és szoftverfeltételek, azaz az infrastruktúra biztosítása.

A könyvtári automatizáció sikeréhez az is hozzájárult, hogy könyvtárosaink nemcsak az integrált rendszer alkalmazásában vettek részt, hanem a fejlesztésében, a support tevékenység javításában, a modulok (katalogizálás, szerzeményezés) más könyvtárakban való oktatásában, továbbképzések szervezésében, az adatcsere menedzselésében, az oktatási anyagok készítésében is. A főiskolán olyan MARC műhely jött létre, amelynek eredményeképp részt vettünk a Könyvtári és szakirodalmi tájékoztatási szabályzat: HUNMARC bibliográfiai rekordok adatcsere formátuma KSZ/4.1 megalkotásában, tankönyvet készítettünk a számítógépes katalogizálás oktatásához hagyományos és elektronikus formában. A Könyvtár- és Információtudományi Tanszék pályázata keretében oktatási anyag készült CD-ROM-on, és részt vállaltunk az integrált könyvtári rendszerek főiskolai oktatásában is.

5. Használóképzés, oktatás, képzés, önképzés

A Szombathelyi Tanítóképző Intézet Könyvtárának munkatervében már az 1963/64. tanévre vonatkozóan megjelent a könyvtárosok segítő szándékának megfogalmazása. Ez a törekvés a későbbi években is megfigyelhető az éves munkatervekben, a jelentésekben. Az 1970/71-es tanévtől a tanítóképzés megújított tantervében az anyanyelvi tantárgypedagógia keretében jelent meg a könyvtár használatának módja.²⁸ A szakirodalmi és könyvtárhasználati ismeretek oktatásával Tóth Gyuláné könyvtárvezetőt bízták meg, s a tanárszakosok belépésével jelentősen megnőtt a könyvtárosok ez irányú leterheltsége. Érzékelhetővé váltak a hallgatók könyvtárhasználati és szakdolgozat-írási is-

---

28 FÜLE (1970: 31).

mereteinek hiányosságai, ezért a könyvtár igazgatója számos fórumon jelezte a könyv- és könyvtárhasználati ismeretek oktatásának szükségességét. A tanító szakosok számára lehetőséget biztosított az, hogy Tóth Gyuláné 1984-től átvette a gyermek- és ifjúsági irodalom oktatását, amelybe beépítette a használóképzést is. Mind a Főiskolai Könyvtárvezetők Tanácsának Pedagógusképző Tagozata, mind a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) Képzési Bizottsága megpróbálta elérni, hogy a használóképzés ne csak a könyvtárak²⁹ és a könyvtárosok problémája legyen. Az időközben megjelenő felsőoktatási törvény rendelkezett az intézményi autonómiáról, így a központi tantervek megszűnésével csak az intézményi tantervekre lehetett számítani. A Nemzeti alaptanterv megjelenésével előtérbe került az informatikai műveltségterület oktatására való felkészítés posztgraduális képzés keretében.

A könyvtár munkatársa tanulmányában³⁰ arról adott számot, hogy a főiskola 1998/1999-es tanévétől ismét lehetőség nyílt a könyvtárhasználati ismeretek oktatására. A tárgy tantervi órakeretben a *Bevezetés az információ technológiájába* tantárgy II. modulja keretében vált oktathatóvá az első évfolyamos hallgatók számára. A tárgy célkitűzése: a főiskolai hallgatókat megismertetni a könyvtári információszerzés módszereivel és eszközeivel. A tárgy tematikája, az oktatás és a számonkérés módszere a hivatkozott tanulmányban olvasható. Ugyanitt a további tervekben szerepel, hogy szükség lenne egy a tárgy ismeretanyagát tartalmazó jegyzet elkészítésére. Ez egy Leonardo da Vinci pályázati együttműködés keretében jött létre *Bevezetés a könyvtári információkeresésbe* címmel. A másik további terv is megvalósult a 2006-ban átadott új könyvtárral, amely korszerű infrastrukturális teret biztosított a képzés számára. A bolognai folyamat bevezetésével is folytatódott a tantárgy oktatása könyvtáros közreműködésével, de egyre több esetben az intézeti tanszéki oktatók vették át a tárgy tanítását óraszám hiányában. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemmel történt egyesülés után az egyes szakokon történő használóképzést az egyetemi tantervek határozzák meg.

5.1. Oktatás

A könyvtár büszke lehet arra, hogy felkészült kollégákat adott az oktatás számára. Gróf Ervin egy év után került át tanszékcsoporti állományba a könyvtáros hallgatók képzésére, Nagy László 1980-ban, Tokaji Nagy Erzsébet pedig 1983-ban folytatta munkáját tanszéki keretekben. Székely Klára az Idegeny-

²⁹ TÓTHNÉ KIRÁLY– KOVÁCS (1997: 4; 705–714).

³⁰ SZMREKOVSKYNÉ FARKAS (1999: 128–134).

nyelvi Könyvtárból 2001-ben került a Gazdálkodási Tanszék állományába, ma is meghatározó oktatója a képzésnek. Több esetben az egyes tantárgyhoz kötődően kaptak megbízást a könyvtárosok az oktatásba való bekapcsolódásra. A gyermek- és ifjúsági irodalom tanítására Tóth Gyuláné 1984 januárjában kapta a felkérést a hirtelen elhunyt Cs. Nagy István tanszékvezető pótlására. A könyvtár igazgatója 2001 decemberében jelezte a tanítói tanszék vezetőjének, hogy a *Gyermek-és ifjúsági irodalom* tantárgy óraadását a félév végétől befejezte. Az oktató és a tárgy népszerűségét jelzi, hogy az online katalógusban elérhető, 1990 és 2002 közötti időszakban 91 szakdolgozat készült a tárgy keretén belül.

Szmrekovszkyné Farkas Éva hosszú éveken át tanította a könyvtár szakos hallgatókat az ISIS adatbázis-kezelő elsajátítására. Számos olyan szakdolgozat készült, amely adatbázis definícióra épült. Czuk Csaba az integrált könyvtári rendszerek tárgy keretében segítette a könyvtár szakos hallgatók képzését. Barki Katalin első ízben a 2005/2006-os tanévben kapott felkérést a *Gyűjteményszervezés* tárgy oktatására I. éves informatikus könyvtár szakos hallgatók számára. Ez később kibővült további tárgyak oktatásával pl. Katalogizálás. Ibriksz József fiatal munkatárs *Adatbázisépítés és Hálózati ismeretek* kredit értékű tárgyak oktatásába kapcsolódott be. Reiber Anita a *Prezentációkészítés, egészségfejlesztő szakosoknak* című stúdiumra kapott felkérést 2009. második felében. Ebbe a témakörbe tartozik, hogy a könyvtárosok szinte teljes létszámmal részt vettek/vesznek az informatikus könyvtár szakos hallgatók mentorálásában, ezért is volt fontos, hogy biztosítva legyen a munkatársak magas képzettsége, folyamatos ön- és továbbképzése.

A képzésben való részvétel további megvalósulási szintje az egyes tárgyakhoz kapcsolódó oktatói felkérés (pl. Irodalom Tanszék, Testnevelés Tanszék stb.), amelyben a hallgatók szakterületi könyvtári és kutatómódszertani útmutatást kapnak tanulmányaikhoz.

5.2. Képzés

A szakmában való elismertség egyik meghatározó tényezője volt a könyvtár képzésbe való bevonása és/vagy motiváltsága képzések indítására. Az első felkérésre még 1998-ban került sor MARC témában a Nemzetvédelmi Egyetemen folyó továbbképzés keretében: *A MARC formátumok összetevői, összehasonlítása, konverziója, gyakorlati alkalmazása* címmel. Egy továbbképzési napra szólt a Győr-Moson-Sopron Megyei Könyvtár felkérése a MARC oktatása témában. A BDF Könyvtárában kialakult MARC műhelynek és a Aleph integrált könyvtári rendszer magasszintű alkalmazásának eredményeképp Barki Katalin számos könyvtárban oktatta az Aleph Katalogizálás és Szerze-

ményezés modulját 1997 és 2002 között, majd hosszú kihagyás után 2007-ben az Országgyűlési Könyvtárban.

A MARC-hoz kapcsolódva két képzést alapított a könyvtár a Könyvtári Tan-
szék égisze alatt:

- Számítógépes katalogizálás MARC formátumban,
In/19/30/33/2001/(V.3.)
- A dokumentum- és információfeldolgozás munkafolyamata
számítógépes környezetben, In/11/30/10/2001/(V.3.)

2001-ben és 2002-ben egy-egy 30 órás akkreditált tanfolyam szerveződött, melyek közül a Számítógépes katalogizálás MARC formátumban Budapesten is elindult.

TÁMOP pályázat keretében két újabb képzést sikerült Szombathelyen akkreditáltatni, amelyek közül az *Irodalmi adatbázisok* című tanfolyam képzői, a *Digitalizálás, digitális dokumentumok közzététele az interneten* címűnek pedig segítői voltak a könyvtár munkatársai.

A mai kor kihívásaira reagálva a könyvtár együttműködést ajánlott fel a Regionális Munkaügyi Központ számára digitális írástudás tanítására. A központ a lehetőséggel élve egy 60 órás (*Digitális ismeretek megváltozott munkaképességű személyek számára*) és három 90 órás (*Digitális ismeretek*) képzésre kapott felkérést, amelyben újabb könyvtárosok tettek tanúbizonyságot felkészültségükről: Reiber Anita, Németh Brigitta, Janzsóné Sipos Melinda, Kovács Katalin. A tanfolyam minden alkalommal nagy hatékonysággal zárult, amelynek egyik fontos összetevője volt az oktatók empatikus készsége és határtalan türelme.

Kiemelten fontos feladatnak tekinti a könyvtár az oktatásmódszertan paradigmaváltásának támogatását és motiválását. Az oktatás támogatásának fontos színtere a Moodle rendszer, amelynek adminisztrátori teendőit két pályázat (BDPK, RPSZKK) keretében is Csuk Csaba könyvtáros látja el. Ugyancsak ő a legfőbb módszertani segítője a Moodle rendszerben készített elektronikus tananyagokat készítő oktatóknak. A képzés leghatékonyabb színtere az egyéni foglalkozás, amelyet minden esetben csoportos képzés előz meg. A könyvtár dokumentumok, előadások digitalizálásával segíti az oktatók, a hallgatók munkáját (lásd a Videotorium SEK csatornáját). Ugyanezt a célt szolgálta a Podcast eszközcsoomag felügyelete, szolgáltatása, az elkészült felvételek digitalizálása és szolgáltatása a Nyugat-magyarországi Egyetem keretében. Kiemelt cél a direkt, személyre szabott képzések biztosítása, azonnali „ügyfélkapcsolati szintű” szolgáltatások bevezetése. A SEK Könyvtára tanulástámogató szolgáltatási rendszer alkalmazásán keresztül kívánja – megfelelő a XXI. század elvárásainak – direkt módon közvetíteni azokat a tartalmakat,

amelyekre az oktató, kutató munka során használóinak szüksége lehet. A tanulástámogató szolgáltatás szombathelyi modelljét Csuk Csaba számos fórumon közvetítette (írásos megjelenését lásd a kaposvári konferenciakötetben³¹). A legújabb feladat a pedagógusképzéshez beszerzett új eszközcsomagok használatához szükséges ismeretek megosztása az oktatók és a pedagógusjelöltek körében, melyet a könyvtár két munkatársa vezet és koordinál.

5.3. Önképzés

A BDF/SEK Könyvtárának életében mindig fontos szerepet kapott a munkatársak képzése. Ez jelentett felsőoktatási tanulmányokat, akkreditált képzések teljesítését vagy csak egy-egy továbbképző tanfolyamot. A képzések szervezeten és tervezetten 2001-től követhetők nyomon az 1/2000 NKÖM rendeletnek köszönhetően. Az épphogy elindult második hétéves ciklus forrás hiányában felfüggesztésre került. A forráshiányt e témában jelentősen mérsékelte az a tény, hogy a TÁMOP-3.2.4.-08/1-2009-0011 kódszámú *Tudásdepó-Expressz* pályázat keretében lehetőségünk volt képzések tervezésére. A könyvtárosok jelentős része elvégezte azt a két tanfolyamot, amelyet a pályázati pénzből sikerült Szombathelyre akkreditáltatni: *Irodalmi adatbázisok; Digitalizálás, digitális dokumentumok közzététele az interneten*. Emellett gyakorta vettünk részt további akkreditált képzésen, belső vagy külső rövidebb idejű tanfolyamon. Ezek közül az egyik legfontosabb az a 16 órás tanfolyam, amelyet a Könyvtári Közös Értékelési Keretrendszer (CAF alapismeretek) témában valamennyi könyvtáros elvégzett.

A képzések mellett kiemelt jelentősége van az önképzésnek, ennek köszönhetően sikerült sok esetben korunkat megelőző ismeretekre szert tenni, s ezeket a szolgáltatások kialakításába és/vagy fejlesztésébe bevonni. A könyvtár életében, ismertségében fontos tényező volt, hogy a bármilyen módon megszerzett tudás kreativitással párosult.

6. Könyvtáros elődök, vezetők és könyvtárosok

Egy könyvtár történeti áttekintése során nem feledkezhetünk meg könyvtáros elődeinkről, mint a könyvtár egyik legfőbb erőforrásáról. A Felsőfokú Tanítóképző Intézet a képzés indításával párhuzamosan a könyvtár kialakítására könyvtáros státuszt biztosított. A könyvtár kialakítására Majtényi Károlyné (1959–1970) kapott megbízást. Őt követte Gróf Ervin (1962–1963), és 1963-

---

31 CSUK Cs. (2016: 118–129).

ban megkezdte munkáját Tóth Gyuláné is. Az első időszak munkáját segítette dr. Gonda Györgyné (1969–1976), Marosvári Józsefné (1972–1979), aki vezetői megbízást is kapott Tóth Gyuláné távolléte idejére. A korai időszakból meg kell említenünk Nagy Lászlót (1976–1980), aki előbb oktató, majd megyei könyvtárigazgató lett, Mosonyi Máriát (1974–1982), aki később Körmenden könyvtárosként, Tokaji Nagy Erzsébetet (1976–1983), aki szintén előbb oktatóként, majd az OSZK osztályvezetőjeként, valamint Molnár Zoltánt (1974–1984), aki Sárovaron könyvtárigazgatóként dolgozott.

A fejlődést követően (alapterület, szakok bővülése, hallgatói létszám emelkedése, használoképzés stb.) a könyvtár folyamatosan státuszért folyamodott az intézmény vezetéséhez, amelynek eredményeképp a könyvtár az évszázad végére 23 fővel elérte humán erőforrásának maximumát. Ugyanakkor 2004-től, több könyvtáros egyidejű nyugdíjazásával megkezdődött a könyvtári státuszok elvonása, 2009-ben pedig a létszám „racionalizálása” is. Ennek következményeként az 50. jubileum évében a szolgáltató könyvtárosok száma együttesen 17 főre csökkent a Központi és az Idegennyelvi Könyvtárban együttvéve. Tíz évvel később, a 60. jubileum évében már csak 6 főállású könyvtáros teljesít szolgálatot a könyvtár két szintjén. A humán erőforrás hiányát hallgatók foglalkoztatásával lehet ugyan enyhíteni, de ez a könyvtárban megszokott folyamatos tartalomfejlesztést nem segíti.

A könyvtár hírnevét megalapozó munkatársak közül ki kell emelni nyugdíjasainkat, akik magas szintű elhivatottsággal, szakmai felkészültséggel, empatikus készségükkel, nagy tapasztalatukkal példát mutattak az utódoknak: Antal Lászlóné (1974–2004), Farkasné Somogyi Ilona (1974–2013), Pinczker Zoltánné (1976–2006), Pungor Jánosné (1975–2004), Szmrekovszkyné Farkas Éva (1977–2016), Vámos Istvánné (1989–2004; †2014).

Az intézményben a könyvtár mindig is híres volt a csapatmunkájáról, az összetartó közösségről, a könyvtárosainak elkötelezettségéről. A könyvtár igazgatónője jól választotta meg munkatársait, melynek eredményeképp a könyvtárban folyó munka magas színvonalú volt, csakúgy, mint a munkatársak felkészültsége. A könyvtárból távozó munkatársak az élet számos területén fontos pozíciókat töltöttek be (oktató, könyvtárigazgató, okmányiroda-vezető, iskolaigazgató, pedagógus stb.). Ez is bizonyítja, hogy a jól felkészült könyvtáros az élet számos területén képes tudását a köz javára kamatoztatni.

6.1. A könyvtár vezetése

Dr. Tóth Gyuláné, a könyvtár vezetője, majd igazgatója 1963-ban kezdte meg munkáját a Felsőfokú Tanítóképző Könyvtárában. A *Ki kicsoda* így ír róla:

Dr. Tóth Gyuláné könyvtárigazgató, a gyermek- és ifjúsági irodalom oktatója. Kutatási területe: a főiskolai könyvtárak fejlesztési és könyvtárpedagógiai kérdései.

1985–1988 – a Főiskolai Könyvtárigazgatók Tanácsa pedagógusképző tagozatának vezetője

1986–1990 – A Magyar Könyvtárosok Egyesülete Vas Megyei Szervezet elnöke, az iskolai könyvtárosok szekció elnöke

Munkáját számos kitüntetéssel ismerték el, melyek közül a legutóbbi: 2003 (március 15.) – Vas Megye Önkormányzata Szolgálatáért Kulturális Tagozat. A laudáció munkájának sokszínűségére enged rálátást: 1963 óta nyugdíjba vonulásáig, 2002-ig vezette a BDF könyvtárát, amely a régió második legnagyobb könyvtára. Munkásságának eredményeképp a főiskola, a város, a régió könyvtára tervszerűen gyarapított, jól feltárt szakkönyvtárrá fejlődött, amelyben korszerű szolgáltatásokra épülő, hagyományos és elektronikus információszolgáltatás folyik. Irányításával alakították ki az Idegennyelvi Könyvtárat, amelyet a főiskolának ajándékozott osztrák könyvtári gyűjtemény tesz ismertté, s ebben működik az Angoltanári Oktatási és Információs Központ is. Vezetői feladatain túl szakmai tevékenysége is jelentős, megindította és szerkesztette a *Series Bibliothecaei* sorozatot, emellett számos szakkikk, előadás, témavezetésével készült szakdolgozat bizonyítja sokrétű munkáját. Vezetése alatt a könyvtár számos hazai és nemzetközi oktatási projektben vett részt sikeresen. Négy évtizedes könyvtárvezetői munkája, embersége és az elért eredmények nemcsak a főiskola, hanem a megye kulturális értékeinek gyarapítását is szolgálták. További kitüntetései: 2001 – Alma mater díj (BDF), 1996 – Művelődés Szolgálatáért díj, 1990 – Szabó Ervin-emlékérem.

Az országosan ismert és elismert könyvtár vezetését 2002 októberétől megbízott, majd 2003 májusától kinevezett könyvtárigazgatóként Keszeiné Barki Katalin vette át. Kutatási területe: integrált könyvtári rendszerek, MARC adatcsere formátum, könyvtártörténet, minőségfejlesztés. Szakmai munkájának elismeréseként 2008-ban Szinnyi József-díj elismerésben részesült. Több ciklusban vezetője volt a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Vas Megyei Szervezetének – titkárként vagy elnökként –, 2016-ban MKE-Emlékérem, 2019-ben pedig Vas Megye Közgyűlése Elnökének Emlékérme kitüntetést vehetett át.

Minisztériumi felkérésre 4 éven keresztül részt vett főként a felsőoktatási és szakkönyvtárak szakfelügyeleti ellenőrzésében, tagja a Könyvtári Akkreditációs Bizottságnak és 2019-től a Könyvtári Minőségügyi Szakértői Bizottságnak.

2019-ben, a jubileum évében a könyvtári tevékenységet működtető és közösségi teret is fenntartó könyvtárosok: Barki Katalin (1979–2019.07.31.), Csuk

Csaba (1993–), Ibriksz József (2017–), Kocsis Zsoltné (1990–), Kovács Gabriella (1989–), Nagyné Korompai Kyri (1985–1986, 2000–), Simonné Hittaller Rita (1986–); levéltáros: Molnár Eszter (2003–).

7. Összegzés

Az ELTE Savaria Egyetemi Központ Könyvtára bár humánerőforrásában viszszajutott a 70-es évek szintjére, infrastruktúrájában, szolgáltatásaiban ma is meghatározó szerepet tölt be a felsőoktatási könyvtárak között és regionális szerepkörű könyvtáraival jelen van a Nyugat-Dunántúl információszolgáltatási rendszerében. A könyvtár büszke könyvtárosainak széleskörű kompetenciáira, innovatív gondolkodásmódjára, amely lehetővé tette, hogy mindig a legkorszerűbb szolgáltatások kialakításával válaszoljanak az új társadalmi kihívásokra, a felhasználók megváltozott igényeire. A munkatársak mindenkor törekedtek az innovatív tevékenységhez szükséges tudás megszerzésére, a szolgáltatásokba való beépítésére, a tudáshasznosulás biztosítására. Tevékenységükben kezdetektől fogva jelen volt a használó-központúság, a minőségben végzett munka, legyen ez szabályzatalkotás, szervezeti kultúra, munkatársakkal kapcsolatos eredmények, partnerkapcsolatok, folyamatszabályozás, a partnerek elégedettségének vizsgálata stb. A munka elismertségét jelentette a számos szakmai grémiumban való részvétel, a minisztériumi felkérések alapján végzett tevékenység, a pályázatokban való partnerség, a regionális szerepkörű könyvtárak szombathelyi létrehozása. A minőségi innovatív munka azon túl, hogy a könyvtárnak és jogelőd intézményeinek mindig jó hírnevet biztosított, 2007-ben az *Év könyvtára*, 2014-ben pedig *Minősített könyvtár* címet eredményezett.

Irodalomjegyzék

- BARKI 1981 = BARKI K. (szerk.), *Az Alsóőri /Unterwart/ Könyvtár magyar nyelvű anyaga*, Szombathely, 1981.
- BARKI 1997 = BARKI K., *Számítógépes katalógizálás: HUNMARC*, Szombathely, 1997.
- BARKI: *Könyvtártörténet*. <http://tudastar.nyme.hu/sekkonyvtar/konyvtartortenet>, 2019.11.05.
- BARKI–KOVÁCS–SIMONNÉ HITTALLER 2010 = BARKI K. – KOVÁCS K. – SIMONNÉ HITTALLER R., *Nagy KUL-TÚRA avagy KUL-Túra élmény*, Könyv, könyvtár, könyvtáros, 7 (2010), 15–22.
- BARKI–PREJCZER 2003 = BARKI K. – PREJCZER P., *Számítógépes katalógizálás: HUNMARC*, Szombathely, 2003. <https://mek.oszk.hu/05200/05287/html/>, 2019. 11. 06.
- BARKI–SZÉKELYNÉ TÖRÖK 2001 = BARKI K. – SZÉKELYNÉ TÖRÖK T., *Együttműködés az alsóőri Magyar Média- és Információs Központtal*, A Vas megyei könyvtárak értesítője, 2 (2001), 15–18.
- CSER KOVÁCS 1975 = CSER KOVÁCS G. (csér), *Megszépült a könyvtár*, Vas népe, aug. 31. (1975), [8].

- CSUK 2016 = CSUK Cs., *Tanulástámogatás másképp: A NymE Savaria Egyetemi Központ Könyvtára által alkalmazott jó gyakorlatok*. In: Buzási É. – G. Szabó S. – Kiss G. (szerk.), *Könyvtárak a tudomány és a felsőoktatás szolgálatában*. Kaposvár, 2016, 118–129.
- ENGLONER 1991 = ENGLONER Gy., *Javaslatok a felsőoktatási és közgyűjteményi információs infrastruktúra fejlesztésére*, Könyvtári Figyelő, 4 (1991), 608–618.
- FÜLE 1970 = FÜLE S. (szerk.), *Anyanyelvi tantárgypedagógia*, in: A tanítóképző intézetek programjai, Budapest, I. évf. (1970), 31.
- HUNYADINÉ NASZÁDOS-TOLNAI 1992 = HUNYADINÉ NASZÁDOS E.-TOLNAI Gy., *Könyvtári rendszerek PC környezetben*, Könyvtári Figyelő, 4 (1992), 619–635.
- KATONA 2010 = KATONA A.: *Oh a szárnyas idő*, in: STIPKOVITS F. (szerk.), *Szárnyas idő. 50 éves a szombathelyi felsőfokú képzés Szombathelyen*, Szombathely, 2010. 9–84.
- MÁDER 2001 = MÁDER B, *Információs és kommunikációs technológiák kutatási, fejlesztési és innovációs irányai és a könyvtárak*, Tudományos és Műszaki tájékoztatás, 9–10 (2001), 364–374.
- MOLNÁR I. (1970) = MOLNÁR I., *Peremlyukkártyás tájékoztató rendszerek szervezési problémái* (Könyvtárgépesítési füzetek, 1), Budapest, 1970. 68.
- MOLNÁR Z. (1980) = MOLNÁR Z., *A főiskola oktatóinak publikációs tevékenysége*, in: A Szombathelyi Tanárképző Főiskola évkönyve, 1975–1979, Szombathely, 1980. 57–70.
- MOLNÁR Z. (1981) = MOLNÁR Z., *Analitikus feltárás a Szombathelyi Tanárképző Főiskola könyvtárában – és a központi repertorizálás*, Könyvtáros, 2 (1981), 75–76.
- NAGY 1977 = NAGY L., *Könyvtári munkafolyamatok adaptálása ODRA 1013 típusú számítógépre*. Kézirat. Szombathely, 1977, 54.
- NAGY 1982 = NAGY L., *Könyvtáraink fejlődése*, Tudományos és Műszaki tájékoztatás, 1–2 (1982), 1–8.
- NAGYVÁRADI 2008 = NAGYVÁRADI E., *A szombathelyi Osztrák Könyvtár*, in: *Konvergenciák 2003–2006*. Szombathely, 2008, 379–387.
- NAGYVÁRADI-TAKÁCSNÉ BÁN-TÓTHNÉ BORDÉ 2005 = NAGYVÁRADI E. – TAKÁCSNÉ BÁN E. – TÓTHNÉ BORDÉ K., *Belgiumi tanulmányút*, Könyvtári levelező/lap, 12 (2005), 29–34.
- SZEPESI (1971) = SZEPESI H., *Könyvtárhasználati ismeretek oktatása a tanítóképzőkben*, Könyv és Nevelés, 4/5 (1971) 28–31.
- SZMREKOVSKYNÉ FARKAS 1999 = SZMREKOVSKYNÉ FARKAS É., *A pedagógus-jelöltek felkészítése az információ használatára: a Berzsenyi Dániel Főiskola gyakorlata*, in: *Az elmélet és valóság kontrasztja: az iskolai konferencia előadásai*. Szombathely, 1999, 128–134.
- SZMREKOVSKYNÉ FARKAS 2005 = SZMREKOVSKYNÉ FARKAS É., *Tanulmányút Finnországban a Leonardo-program keretében: 2005. augusztus 1. és 7. között*, Könyvtári levelező/lap, 11 (2005) 32–35.
- TOKAJI NAGY (1982) = TOKAJI NAGY E. (összeáll.), *Szakdolgozatok katalógusa, népművelő-könyvtár szak, 1985-1979*. Szombathely, 1982. 308.
- TÓTH-TÓTHNÉ KIRÁLY 1991 = TÓTH Gy. – TÓTHNÉ KIRÁLY K., *A pedagógusképző könyvtárak a felsőoktatási könyvtárak működéséről szóló útmutató tükrében*, Könyvtári Figyelő, 2 (1991) 210–218.
- TÓTHNÉ KIRÁLY-KOVÁCS 1997 = TÓTHNÉ KIRÁLY K. – KOVÁCS M., *A pedagógusjelöltek felkészítése az információszerzésre és -kezelésre: könyvtári feladat-e a használtképzés?*, Könyvtári Figyelő, 4 (1997) 705–714.

A könyvtár éves beszámolóí, jelentései:

Az intézeti könyvtár szabályzata, Szombathely, 1971. július 20. 8 lev.

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1976. évi 15. sz. törvényerejű rendelete a könyvtárakról, Magyar közlöny, 13 (1976), 45, 530-533.

A Minisztertanács 17/1976. (V. 7.) sz. rendelet a könyvtárakról szóló 1976. évi 15. számú törvényerejű rendelet végrehajtásáról, Magyar közlöny, 13 (1976), 45, 533-538.

A Szombathelyi Tanárképző Főiskola könyvtárának Szervezeti és Működési szabályzata, Szombathely, 1980.

A magyar felsőoktatási és közgyűjteményi információs infrastruktúra fejlesztésének koncepciója és feladatterve, kész. a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, Budapest, 1991.

Anyanyelvi tantárgypedagógia, in: A tanítóképző intézetek programjai (szerk. Füle S.), I. évfolyam, Budapest, 1970.

Fotóillusztrációk:

A Forrásközpont átadása 2006. november 15-én (Dr. Mang Béla)

A Savaria Egyetemi Központ könyvtára az aulából nézve (2006)

Az Év Könyvtára 2007 kitüntető cím megjelenése a könyvtár bejáratánál

Pál Ágoston emlékszoba a II. emeleti közösségi térben (2019)

NAGY KUL-TÚRA
Ókori gyalog galopp Savaria földjén
Felfedező séta a "Tekergők térképe" alapján

Az ókori gyalog galopp útvonalterve

Képek a kul-túráról

A Nagy Kul-Túra pályázat a weboldalon (2010)

Ünnepi könyvheti felolvashow program a Fő téren (2015)